gemeente Simpelveld

Erfgoedbeleid 2025-2031

Afb. 1 (kaft) Topografische Militaire Kaart uit 1843 (bron: Nationaal Georegister)

Inhoudsopgave

0.	**Samenvatting**	**5**
0.1	Inleiding	7
0.2	(H)erkennen van erfgoed	9
0.3	Behoud van de kwaliteit en verbeteren van de duurzaamheid van erfgoed	8
0.4	Beleving van erfgoed	11
0.5	Evaluatie van erfgoedbeleid	11
1.	**Waarom erfgoedbeleid?**	**11**
1.1	Aanleiding	13
1.2	Het belang van cultuurhistorisch erfgoed	14
1.3	Voor en door inwoners (verdrag van Faro)	14
1.4	Doel van het erfgoedbeleid	14
1.5	Leeswijzer	14
2.	**Van ambitie naar beleid**	**15**
2.1	Inleiding	17
2.2	Strategische visie	17
2.3	Coalitieakkoord	18
2.4	Regionaal Afstemmingskader Gemeentelijke Omgevingsvisies Parkstad	18
2.5	Betrokkenheid van de gemeenteraad	18
2.6	Beleidslijnen	18
3.	**(H)erkennen van erfgoed**	**19**
3.1	Inleiding	21
3.2	Aardkundige waarden	21
3.3	Archeologie	23
3.4	Cultuurlandschap	23
3.5	Groen- en landschapselementen	25
3.6	Historische infrastructuur	25
3.7	Historische nederzettingsstructuren	27
3.8	Gebouwen en gebouwde objecten	31
3.9	Klein gebouwd erfgoed	35
3.10	Bewustwording en draagvlak	35
3.11	Consequenties van de bescherming	35
3.12	Consequenties voor duurzaamheid	37
4.	**Verbeteren van kwaliteit en duurzaamheid van erfgoed**	**41**
4.1	Maatwerk en mensenwerk	43
4.2	Details en deskundigheid	45
4.3	Proactieve rol gemeente	47
4.4	Kerkenvisie	47
4.5	Stimuleren	49
4.51	Rijksmonumenten	49
4.5.2	te beschermen karakteristieke panden	52
4.5.3	Klein erfgoed	52
4.5.4	Groen erfgoed	52
4.5.5	Stimulerings- en subsidiebeleid	
51		
5	**De beleving van erfgoed**	**53**
5.1	Inleiding en Faro	55
5.2	Verbeteren van de fysieke beleving van historische gebieden en erfgoed	55
5.3	Toerisme en vrije tijd economie	55
5.4	Draagvlakvergroting, educatie en erfgoedbeleving voor inwoners	55

6. Instrumenten en tijdsplan 59
6.1 Inleiding 61
6.2 (H)erkennen van erfgoed 61
6.3 Verbeteren van de kwaliteit en duurzaamheid van erfgoed 63
6.4 De beleving van erfgoed 65
6.5 Tijdsplan en middelen 66

7. Bronvermeldingen 67
7.1 Afbeeldingen 69
7.2 Literatuur 69
7.3 Overige bronnen 69

Samenvatting

2. De weg en het landschap bij Vlengendaal 89 te Bocholtz

0. samenvatting

0.1 inleiding

De gemeente Simpelveld heeft een rijk verleden en bestaat uit de kernen Bocholtz en Simpelveld, met verspreid hieromheen de gehuchten Baaks, Baneheide, Bocholtzerheide, Bosschenhuizen, Broek, Bulkemsbroek, In de Gaas, Hondsrug, Huls, Hulsveld, Molsberg, Prickart, Rodeput, Sweyer, Vlengendaal, Waalbroek en Zandberg.
De vroegste bewoning vond plaats in de dalen, langs de Eyserbeek. Bocholtz en Simpelveld zijn vooral bekend vanwege hun Romeinse verleden. Langs de gemeente liepen twee belangrijke Romeinse wegen: de Via Belgica en de Via Traiana. De laatste weg liep langs Bocholtz, waar maar liefst vier villa's bij elkaar lagen. Het gebied is om deze reden ook bekend als de Romeinse Vallei. Ook in Simpelveld bevonden zich twee villa's.
In zowel Simpelveld als Bocholtz werden monumentale graven gevonden, die behoren tot de belangrijkste archeologische vondsten in Nederland. Het betreft een tumulusgraf in Bocholtz waarin een askist werd aangetroffen ('Askist van Bocholtz') en een rijkversierde sarcofaag die in Simpelveld werd gevonden met de asresten van een vrouw (de Dame van Simpelveld). In Simpelveld zijn bij opgravingen Vroegmiddeleeuws (Merovingisch) aardewerk aangetroffen, hetgeen duidt op een mogelijke continuïteit van bewoning vanaf de Romeinse tijd.
Ondanks het bovenstaande wordt over het algemeen aangenomen dat Simpelveld in de vroege middeleeuwen is ontstaan rond een vroenhof in het dal van de Eyserbeek. Vanaf de 13de eeuw behoorden Simpelveld en Bocholtz tot de heerlijkheid Rode, in bezit van de hertogen van Limburg en daardoor aangeduid als 's-Hertogenrade (thans Hertogenrath, Duitsland).
Bocholtz is in de hoge middeleeuwen gesticht vanuit Simpelveld; de naam Bocholtz wijst op een bosontginning. Het gebied tussen Simpelveld en Bocholtz werd waarschijnlijk in de 13de eeuw systematisch ontgonnen. Simpelveld en Bocholtz vormden van 1626 tot 1794 een zelfstandige heerlijkheid. Het kasteel De Bongard, gebouwd op de fundamenten van een 14e-eeuwse voorganger, was van 1680 tot 1773 het bestuurscentrum van deze heerlijkheid. Na het vertrek van de Fransen in 1803 waren zowel Bocholtz als Simpelveld zelfstandige gemeenten.
Belangrijke ontwikkeling in de tweede helft van de 19de eeuw was de aanleg van de spoorlijn Maastricht-Aken in 1853. In 1872 werd vanuit Simpelveld een aftakking van de spoorlijn gerealiseerd naar de Domaniale Mijn bij Kerkrade. Het betreft de oudste kolenmijn die werd aangesloten op het spoorwegnet. Eveneens belangrijke ontwikkelingen waren de stichting van het Kulturkampf-klooster Huize Loreto (1878) en het klooster Damiaan in 1892, een opleidingsinstituut voor kandidaat-missionarissen, voornamelijk uit Duitsland.

Het opstellen van nieuw erfgoedbeleid is noodzakelijk vanwege diverse landelijke ontwikkelingen, waaronder de inwerkingtreding van de Omgevingswet op 1 januari 2024. De gemeente moet uiterlijk op 1 januari 2032 een omgevingsplan opstellen. Er zijn meerdere argumenten waarom het wenselijk is om in dit omgevingsplan ook het volledige ruimtelijke erfgoed op te nemen. De belangrijkste daarvan zijn het behoud van de identiteit, het behoud en de versterking van de omgevingskwaliteit, en de bijdrage van het landschap en het ruimtelijke erfgoed aan de toeristische potentie van de gemeente.
Om te komen tot een omgevingsplan waarin dit erfgoed is opgenomen, is het noodzakelijk dat er een gemeentebrede inventarisatie en selectie van het gehele ruimtelijke erfgoed plaatsvindt. Daarbij wordt de plaatselijke historische vereniging zoveel mogelijk betrokken, aangezien de participatie van deze partij een belangrijke kennisbron is voor het opstellen van een zo compleet mogelijke inventarisatie van het ruimtelijke erfgoed. De historische vereniging is ook al zoveel mogelijk betrokken bij de totstandkoming van deze beleidsnota, met als doel een zo compleet mogelijk en voldragen erfgoedbeleid te ontwikkelen. Daarnaast is ook de gemeenteraad betrokken bij de totstandkoming van deze beleidsnota. Naast presentaties van landelijke ontwikkelingen en een quickscan inventarisatie van het lokale erfgoed, hebben wij tijdens bijeenkomsten met de raad gesproken over het erfgoedambitie van de gemeente Simpelveld. Uit de dialoog die hieruit voortkwam, hebben wij kunnen afleiden dat er sprake is van een bovengemiddeld ambitieniveau. De gemeenteraad vindt erfgoed belangrijk voor de belevingswaarde en identiteit van de gemeente.
In deze erfgoednota zijn keuzes gemaakt over hoe er met het gemeentelijke ruimtelijke erfgoed wordt omgegaan. Daarbij is rekening gehouden met een aantal landelijke ontwikkelingen en de ambitie van de gemeente. De nota geeft inzicht in deze ontwikkelingen en de te maken keuzes. Daarbij zijn drie speerpunten c.q. thema's gekozen: *(h)erkennen van erfgoed, het behoud van de kwaliteit en het verbeteren van de duurzaamheid van erfgoed,* en *de beleving van erfgoed*.

3. De Eyserbeek nabij Broek 12 te Bocholtz

0.2 (h)erkenning van erfgoed

Zowel het landschap als de nederzettingen en bebouwing in de gemeente Simpelveld hebben bijzondere kwaliteiten. Deze kwaliteiten zijn het resultaat van het gebruik en de ontwikkeling van het gebied door de jaren heen. Deze ontwikkelingen hebben sporen achtergelaten die tegenwoordig worden aangemerkt als erfgoed. Veel inwoners zijn zich echter niet altijd bewust van de bijzondere waarde van dit erfgoed, dat een belangrijke drager is van de eigenheid en identiteit van de kernen en gehuchten. Het erfgoed wordt niet altijd herkend en vaak als vanzelfsprekend beschouwd, waardoor in het verleden waardevolle elementen zijn verdwenen.Als onderdeel van het erfgoedbeleid is het daarom van belang om inwoners en eigenaren van erfgoed meer bewust te maken van de waarde ervan. Door het (h)erkennen van de waarden willen we het draagvlak voor het behoud van erfgoed vergroten.

Bewustwording alleen is echter niet altijd voldoende. Soms wegen individuele wensen en belangen zwaarder dan het maatschappelijk belang van erfgoed. In dergelijke gevallen is het noodzakelijk om het bijzondere erfgoed waar nodig te beschermen. Vanuit de landelijke wetgeving ligt deze taak sinds enkele jaren nadrukkelijk bij de gemeente. Dit gaat niet langer alleen om individuele gebouwen en objecten, maar om de zorg voor integraal ruimtelijk erfgoed.
Dit betekent dat er rekening gehouden moet worden met het geheel van (ruimtelijke) cultuurhistorische waarden: een combinatie van archeologie, aardkundige elementen, landschap, groen, historisch waardevolle gebouwen, historische bebouwingsstructuren en infrastructuur. Wat deze aanpak uniek maakt, is dat al deze elementen in samenhang met elkaar én met de ruimtelijke geschiedenis van de gemeente worden geïnventariseerd, geselecteerd en waar nodig beschermd. Door deze integrale aanpak worden de onderlinge verbanden zichtbaar, wat leidt tot een complete, samenhangende en allesomvattende inventarisatie, selectie en bescherming. Beschermd worden de 'parels' die het verhaal van de geschiedenis van de gemeente vertellen en bijdragen aan de eigenheid, identiteit en historische beleving van de kernen en het landschap.
De bescherming van erfgoed wordt vastgelegd in het omgevingsplan. Hierin worden de regels opgenomen die betrekking hebben op de fysieke leefomgeving en het ruimtelijke erfgoed. De inventarisatie, selectie en bescherming van erfgoed zullen in fasen (tranches) plaatsvinden en naar verwachting ook in fasen worden opgenomen in het omgevingsplan. Het definitieve omgevingsplan moet uiterlijk op 1 januari 2032 gereed zijn.
De bescherming van erfgoed betekent overigens niet dat er niets meer mag veranderen. Het houdt in dat de cultuurhistorische waarden worden meegewogen bij vergunningsaanvragen en belangenafwegingen. In sommige gevallen zijn wijzigingen zelfs noodzakelijk, bijvoorbeeld wanneer een pand zijn oorspronkelijke functie heeft verloren. In dergelijke gevallen zal gezocht moeten worden naar een nieuwe bestemming, waarbij waardevolle elementen worden gerespecteerd, terwijl het pand tegelijkertijd wordt aangepast aan de huidige gebruiksnormen.

0.3 behoud van kwaliteit en verbeteren van duurzaamheid van erfgoed

Panden en monumenten die niet worden onderhouden of leegstaan, raken in verval. Ze kunnen alleen behouden blijven als ze een (rendabele) bestemming hebben. Hierbij is een actieve rol voor de gemeente essentieel. Eigenaren van leegstaande monumenten moeten proactief worden benaderd om hen te stimuleren tot restauratie en herbestemming.
In het toekomstige omgevingsplan zullen ruimere mogelijkheden worden opgenomen om herbestemming van leegstaande monumenten en karakteristieke panden te vergemakkelijken. Onderhoud, restauratie, herbestemming en verduurzaming van erfgoed vereisen echter altijd maatwerk. Veel eigenaren zijn niet volledig op de hoogte van de geldende regels en mogelijkheden. Dit knelpunt kan deels worden opgelost door duidelijke informatie te verstrekken via de gemeentelijke website en door middel van informatiebijeenkomsten.
Daarnaast is het wenselijk om eigenaren actief te benaderen, hen bewust te maken van de waarde van hun erfgoed en hen te begeleiden in het proces. Dit omvat het wijzen op de juiste procedures, meedenken over oplossingen en waar mogelijk ondersteuning bieden bij onderhoud, verduurzaming en het behoud van gebouwd erfgoed.

Verduurzaming geldt niet alleen voor het gebouwde erfgoed, maar ook voor het landschap van de gemeente Simpelveld. Het landschap moet duurzaam worden ingericht om bij te dragen aan klimaatadaptatie, waarbij historische oplossingen als inspiratiebron kunnen dienen. Tevens zullen eigenaren worden gestimuleerd om actief onderhoud te plegen en het erfgoed te verbeteren.
Bepaalde categorieën erfgoed, zoals rijksmonumenten, kunnen gebruikmaken van bestaande subsidieregelingen van de Rijksoverheid en Provincie. Om de kwaliteit van het erfgoed te verbeteren, zal de

gemeente haar eigen processen kritisch evalueren. Vaak ontbreekt het aan de voorkant van het vergunningsproces aan essentiële informatie, waardoor plannen soms heen en weer gaan tussen de gemeentelijke adviescommissie en de initiatiefnemer voordat tot een aanvaardbaar plan kan worden gekomen. De eisen en toetsingscriteria moeten daarom vooraf duidelijk zijn. Diverse gemeenten hebben al dergelijke richtlijnen ontwikkeld. Bij de verdere uitwerking van deze richtlijnen zal waar mogelijk samenwerking met andere gemeenten worden gezocht.
Met betrekking tot de inhoudelijke aspecten van aanvragen voor wijzigingen aan erfgoed, zijn details van groot belang. Deze details komen op verschillende momenten in de ruimtelijke procedure naar voren. Bij de intake en de ontvankelijkheidstoets moet worden gecontroleerd of alle relevante details van de te wijzigen onderdelen zijn toegevoegd. Om dit te kunnen beoordelen, moeten medewerkers inzicht hebben in de cultuurhistorische waarde van het monument in relatie tot de voorgestelde wijzigingen. Dit vereist deskundigheid op het gebied van erfgoed. Toetsprotocollen, checklists en opleidingen kunnen ervoor zorgen dat belangrijke details niet over het hoofd worden gezien, wat de kwaliteit van het vergunningsproces en de instandhouding van het monument ten goede zal komen. Ook toezicht op de uitvoering en handhaving spelen een cruciale rol. Voor waardevol erfgoed geldt immers: "Weg is weg."

0.4 beleving van erfgoed

Erfgoed draagt bij aan de sfeer van de kernen en het landschap. Iedere kern en gehucht heeft door het erfgoed zijn eigen karakter, wat bijdraagt aan de aantrekkelijkheid van de leefomgeving, maar ook aan de toeristische en recreatieve aantrekkingskracht. De gemeente Simpelveld richt zich de komende periode op het verbeteren van de beleving van erfgoed. Dit kan op verschillende manieren. Ten eerste door bij de herinrichting van historische kernen en de ontwikkeling van gebieden inspiratie te zoeken in het verleden, bijvoorbeeld door passende bestrating en straatmeubilair aan te brengen en de planvorming te baseren op historische elementen.
Erfgoed kan ook beleefbaar worden gemaakt door ontsluiting. Dit houdt in dat erfgoed publiek toegankelijk wordt, bijvoorbeeld tijdens Open Monumentendag of door het plaatsen van informatieborden. Nieuwe technieken, zoals digitale platformen, kunnen helpen erfgoed op een moderne manier toegankelijk te maken en zo een breder publiek, waaronder jongeren, te bereiken.
De nog te verrichten inventarisatie van het erfgoed en de op te stellen erfgoedkaart kunnen samen met de heemkundevereniging worden doorontwikkeld tot een digitaal erfgoedsysteem. Dit systeem zal niet alleen gebouwen en landschapselementen bevatten, maar ook de verhalen die bij de historische locaties in de gemeente horen. Naast de toeristische meerwaarde biedt dit systeem een goed instrument om draagvlak te creëren en inwoners bewust te maken van de waarde van het erfgoed en het verleden van Simpelveld. Immers: "Zonder verleden geen toekomst." Bewustwording kan verder worden gestimuleerd door in samenwerking met de heemkundevereniging educatieve erfgoedprojecten op scholen op te zetten. "De jeugd heeft immers de toekomst." Ook hierbij kunnen moderne middelen, zoals het digitale erfgoedsysteem en sociale media, worden ingezet.

0.5 evaluatie van erfgoedbeleid

De gemeente koestert de lokale identiteit en authenticiteit en wil de landschappelijke kwaliteiten, karakteristieke kernen en het overige cultuurhistorisch erfgoed behouden en waar mogelijk versterken, zonder de toekomstige ontwikkelingen te blokkeren. Nadat de gemeenteraad het erfgoedbeleid heeft vastgesteld, zal het beleid stapsgewijs worden uitgewerkt, zoals aangegeven in het uitvoeringsplan. Waar nodig zullen de uitwerkingen van het beleid, zoals de vaststelling van het omgevingsplan, verspreid over de komende zes jaar ter besluitvorming aan de raad worden voorgelegd. Tevens zal in 2029 een tussentijdse evaluatie van dit beleid plaatsvinden.

Waarom erfgoedbeleid?

4. Het landschap rondom Simpelveld

1. waarom erfgoedbeleid

1.1 Aanleiding

Zowel het landschap als de bebouwing in de gemeente Simpelveld beschikken over bijzondere kwaliteiten. Deze zijn ontstaan door het gebruik en de ontwikkeling van het gebied door de jaren heen, waardoor sporen zijn achtergelaten die momenteel als erfgoed worden aangemerkt. De gemeente Simpelveld koestert de lokale identiteit en streeft ernaar de landschappelijke kwaliteiten en kernen zoveel mogelijk te behouden en, waar mogelijk, te versterken.
Een deel van het erfgoed in de gemeente is al in het verleden beschermd. Simpelveld telt 48 rijksmonumenten. Er zijn op dit moment echter geen panden of andere objecten als gemeentelijk monument aangewezen. Daarnaast heeft de gemeenteraad in 2018 samen met de Parkstad-regio een archeologisch beleid vastgesteld, inclusief een beleids- en verwachtingskaart. Op basis van het bestemmingsplan "Buitengebied 2016" zijn reeds enkele landschapselementen beschermd. Dit bestemmingsplan maakt momenteel onderdeel uit van het tijdelijke Omgevingsplan, dat per 1 januari 2024 in werking is getreden.
De monumentenzorg en de bescherming van erfgoed zijn volop in beweging. Er vindt al langere tijd een verbreding plaats van objectgerichte monumentenzorg (gebouwen) naar zorg voor de historisch gegroeide omgeving en het cultuurhistorisch erfgoed als geheel. Ook is de manier van bescherming gewijzigd. Per 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden, waarmee gemeenten verplicht worden voor 1 januari 2032 een omgevingsplan vast te stellen waarin regels omtrent de fysieke leefomgeving worden opgenomen. Het ruimtelijke erfgoed maakt ook deel uit fan de fysieke leefomgeving. Dit ruimtelijk erfgoed is in de Nationale omgevingsvisie (NOVI) aangemerkt als een nationaal belang, dat door lagere overheden moet worden doorvertaald in provinciaal (POVI) en gemeentelijke (GOVI) beleid. Dat betekent dat het ruimtelijk erfgoed moet worden opgenomen in het omgevingsplan. De gemeente heeft echter beleidsvrijheid omtrent de wijze en de diepgang waarmee het erfgoed in het omgevingsplan wordt opgenomen. De Omgevingswet vraagt om een integrale benadering van beleid en regelgeving met betrekking tot ruimte, water, milieu, natuur en erfgoed. Het ruimtelijk erfgoed – bestaande uit onder andere historische gebouwen, structuren, landschappen en dorpsgezichten – vormt een essentieel onderdeel van deze leefomgeving. Er is een groot aantal redenen waarom het wenselijk is om het ruimtelijke erfgoed op te nemen en te borgen in het omgevingsplan:

- Erfgoed geeft een gemeente haar karakter en vertelt het verhaal van haar geschiedenis. Door deze waarden juridisch te verankeren in het omgevingsplan, blijft de identiteit van dorpen en landschappen behouden bij ruimtelijke ontwikkelingen.
- Erfgoed draagt in belangrijke mate bij aan de kwaliteit van de leefomgeving. Door het op te nemen in het omgevingsplan, wordt het behoud en de versterking van deze kwaliteit een volwaardig onderdeel van het ruimtelijk beleid.
- Door erfgoed een plek te geven in het planologisch kader, kunnen nieuwe ontwikkelingen worden afgestemd op de aanwezige cultuurhistorische waarden. Dit voorkomt aantasting en maakt het mogelijk om zorgvuldig maatwerk te leveren.
- Erfgoed is een belangrijke troef voor toerisme en recreatie, met positieve effecten op de lokale economie. Door het erfgoed te betrekken in het omgevingsplan, wordt dit potentieel erkend en benut.

Door ruimtelijk erfgoed een expliciete plek te geven in het omgevingsplan, draagt de gemeente bij aan een toekomstbestendige, herkenbare en aantrekkelijke leefomgeving.
Gelet op het feit dat het wenselijke is om het gehele ruimtelijke erfgoed op te nemen in het omgevingsplan, is het noodzakelijk om een gemeentebrede inventarisatie en selectie van het ruimtelijke erfgoed te laten plaatsvinden. De selectie moet uiteindelijk resulteren in een waardenkaart, die zal worden omgezet in een inspiratie- en beschermingskader in het omgevingsplan. In deze erfgoednota worden keuzes gemaakt over wat we gaan inventariseren, selecteren en beschermen, en de diepgang van deze processen. Het is van belang om een solide basis voor ruimtelijk erfgoed te leggen in het omgevingsplan. De basis voor bescherming van het ruimtelijk erfgoed zal daarna in de praktijk worden getoetst, waarna evaluatie, bijstelling en aanvulling kunnen plaatsvinden. De looptijd van dit erfgoedbeleid is dan ook zodanig gekozen dat implementatie, bescherming en beproeving binnen het tijdsbestek van deze beleidsnota kunnen worden gerealiseerd. Na evaluatie zullen nieuwe doelen worden gesteld, die in een volgende erfgoednota zullen worden verwerkt. Het accent van deze nota ligt dan ook vooral op de inventarisatie, selectie, bescherming en de diepgang daarvan.
Daarnaast zijn er op nationaal niveau ontwikkelingen die de (her)positionering van het erfgoedbeleid noodzakelijk maken. De gemeente Simpelveld wil haar toekomstig beleid afstemmen op deze ontwikkelingen. Deze nota biedt inzicht in deze ontwikkelingen en de keuzes die gemaakt moeten worden.

1.2 Het belang van cultuurhistorisch erfgoed

Erfgoed bestaat uit boven- en ondergrondse overblijfselen uit het verleden die iets vertellen over de geschiedenis van een stad of dorp. Erfgoed draagt bij aan de belevingswaarde van de bebouwde omgeving en is voor een groot deel bepalend voor het karakter en de identiteit van een stad of dorp. Erfgoed vormt daarom een belangrijk onderdeel van het gemeentelijke ruimtelijke beleid. Anderzijds maakt erfgoed deel uit van de samenleving en is het onderhevig aan de krachten die binnen die samenleving spelen. De wereld waarin wij leven verandert snel, wat vaak leidt tot de noodzaak nieuwe doelen te stellen omdat onze gebouwde omgeving niet langer aan onze eisen voldoet. Dit legt een grote druk op de omgeving. In de afgelopen decennia heeft deze druk geleid tot ingrijpende veranderingen. Door ruimtelijke ontwikkelingen zijn karakteristieke historische gebouwen en bebouwingsstructuren verloren gegaan of dermate gewijzigd dat veel van hun cultuurhistorische waarde verloren is gegaan. De gemeentelijke overheid moet in dit kader vaak afwegingen maken tussen schijnbaar tegenstrijdige belangen, zoals economie en cultuurhistorie. In de praktijk blijkt echter dat deze belangen niet altijd tegengesteld hoeven te zijn. In de loop der jaren is, mede onder invloed van maatschappelijke ontwikkelingen, de aandacht voor en waardering van erfgoed toegenomen. Het belang van erfgoed is reeds in paragraaf 1.1 verwoord. Het gemeentebestuur wil geen “stolp” over het erfgoed zetten en de situatie bevriezen. Het doel is juist om behoud te verbinden met vernieuwing. Het erfgoedbeleid moet inspelen op de kwaliteit van de omgeving, maatschappelijke ontwikkelingen en vraagstukken.

1.3 Voor en door inwoners

Erfgoed maakt deel uit van de samenleving en deze beleidsnota wordt vóór de samenleving opgesteld. Hoewel het Verdrag van Faro nog niet door Nederland is geratificeerd, maar er wordt al wel gewerkt volgens de principes ervan. Het verdrag van Faro richt zich op de maatschappelijke waarde van cultureel erfgoed en benadrukt dat erfgoed een recht is van iedereen. Het verdrag moedigt burgers aan om actief deel te nemen aan het behoud en beheer van erfgoed en erkent dat erfgoed een belangrijke rol speelt in duurzame ontwikkeling en sociale cohesie. Ook de gemeente Simpelveld stimuleert burgerinitiatieven en participatie in erfgoedzorg. Wij hebben de heemkundevereniging betrokken bij de totstandkoming van dit beleid. De heemkundevereniging heeft aangegeven in de toekomst bereid te zijn mee te werken aan de inventarisatie en de eerste selectie van het erfgoed, zodat een zo compleet mogelijk beeld van het ruimtelijke erfgoed van Simpelveld ontstaat. Deze erfgoednota voorziet vooral in het traject dat nodig is om erfgoed op te nemen in het Omgevingsplan. Aan de totstandkoming van het Omgevingsplan zal een uitgebreid participatietraject ten grondslag liggen waarbij de inwoners van Simpelveld actief betrokken worden bij het proces. Ook bij de verdere uitwerking van het beleid in deze nota zullen de inwoners, waar mogelijk, worden betrokken.

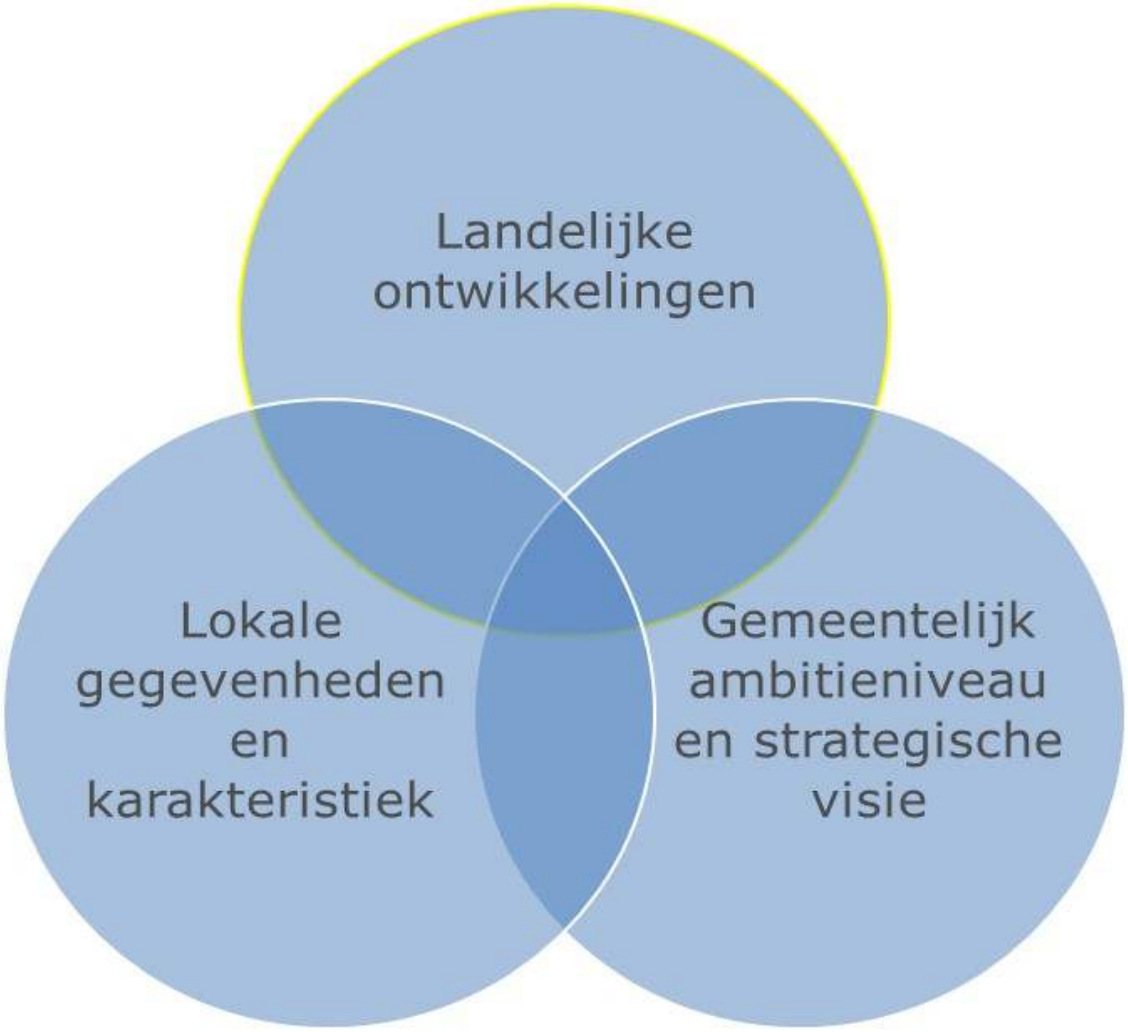
1.4 Doel van erfgoedbeleid

Het doel van deze nota is het formuleren van de gewenste toekomstige situatie en ontwikkelingen met betrekking tot cultuurhistorisch erfgoed. Deze beleidsnota geeft aan op welke wijze deze doelstellingen gerealiseerd zullen worden. Tevens wordt hierin antwoord gegeven op de vraag welke middelen (instrumenten, mensuren en budget) op welk moment ingezet zullen worden om de doelstellingen te bereiken. Er is getracht een samenhangend geheel van beleidsuitgangspunten en -instrumenten te formuleren, die passen bij de cultuurhistorische kwaliteit, het ambitieniveau en de financiële mogelijkheden van de gemeente.

1.5 Leeswijzer

Hoofdstuk 3 bevat de ambitie van de gemeente, die wordt gekoppeld aan landelijke ontwikkelingen en de unieke kwaliteiten van de gemeente. Dit wordt verder uitgewerkt in de thema's: (h)erkennen van erfgoed (hoofdstuk 4), het behoud van de kwaliteit en het verbeteren van de duurzaamheid van erfgoed (hoofdstuk 5) en de beleving van erfgoed (hoofdstuk 6).
In hoofdstuk 7 worden de beleidsvoornemens verder uitgewerkt in een concrete planning, waarin wordt aangegeven met welke instrumenten de geformuleerde doelstellingen tot uitvoering worden gebracht en welke middelen (mensuren en geld) hiermee gemoeid zijn. Om de omvang van de nota te beperken en de leesbaarheid te bevorderen, zijn enkele onderwerpen ondergebracht in de bijlagen. Dit betekent echter niet dat deze onderwerpen minder belangrijk zijn.
Deze beleidsnota is primair gericht op het fysieke ruimtelijke erfgoed. Het immateriële erfgoed maakt geen direct onderdeel uit van deze nota, maar waar raakvlakken bestaan tussen materieel en immaterieel erfgoed, wordt hier wel aandacht aan besteed. Dit betreft vooral het uitdragen en de beleving van erfgoed. Het "verhaal van de plek" speelt hierbij een belangrijke rol om erfgoed te begrijpen en te waarderen.

Van ambitie naar beleid

5. Visualisatie van beleid

2. van ambitie naar beleid

2.1 Inleiding

De gemeente Simpelveld beschikt nog niet over een integrale erfgoednota. Ook is er nooit specifiek monumentenbeleid opgesteld of een monumentenlijst samengesteld. De archeologische beleidskaart is in de periode 2017-2018 wel geactualiseerd. Erfgoed komt daarnaast op verschillende manieren terug in het gemeentelijk beleid van Simpelveld, bijvoorbeeld via de planologische bescherming van landschapselementen.
Het erfgoedbeleid is gebaseerd op drie kerningrediënten: de lokale gegevens en karakteristiek van de gemeente, het ambitieniveau en de strategische visie van de gemeente, en de ontwikkelingen en regelgeving op nationaal niveau. Deze drie elementen bepalen samen de richting van het erfgoedbeleid. Dit is gevisualiseerd in afbeelding 5. De overlappende gebieden van de cirkels in deze afbeelding vormen aandachtsgebieden die in het beleid moeten worden meegenomen.
Een voorbeeld hiervan is de overlap tussen landelijke ontwikkelingen en lokale gegevens en karakteristiek, zoals bij de invoering van de Omgevingswet en het Omgevingsplan. Een ander voorbeeld is dat de gemeente bij het formuleren van haar ambitie en visie ook rekening moet houden met landelijke ontwikkelingen, zoals thema's rondom duurzaamheid en energietransitie.

Om meer inzicht te geven in de ambitie en visie van de gemeente Simpelveld, zijn de volgende uitgangspunten en documenten van belang:

- Strategische Visie 2013-2023
- Coalitieakkoord 2022-2026
- Vastgesteld Afstemmingskader GOVI

2.2 Strategische visie

In 2013 heeft de gemeente Simpelveld een strategische visie voor de periode 2013-2023 vastgesteld. Momenteel wordt gewerkt aan een nieuwe strategische visie. Voor zover nu duidelijk is, behoudt de nieuwe visie grotendeels de speerpunten en kernkwaliteiten van de visie 2013-2023. Omdat de nieuwe visie nog niet is vastgesteld en in grote lijnen voortbouwt op de huidige visie, blijft de strategische visie 2013-2023 relevant. De visie formuleert een aantal gemeentelijke speerpunten:

- Toerisme en recreatie
- Blijven wonen (met de nodige basisvoorzieningen)
- Participatie (burgers, ondernemers en maatschappelijke organisaties)
- Kleinschalig en startend ondernemerschap

De speerpunten "toerisme en recreatie" en "blijven wonen" hebben specifiek raakvlakken met erfgoed en het toekomstige beleid. Deze worden hieronder verder uitgewerkt.

Toerisme en recreatie
De gemeente Simpelveld vormt een schakel tussen de Parkstad en het Heuvelland. Voor de Parkstad is Simpelveld de toegangspoort tot het Heuvelland. Simpelveld kan dienen als uitvalsbasis voor zowel stedelijke attracties in de Parkstad als voor extensieve recreatie in het Heuvelland.
De gemeente profileert zich steeds meer als toeristische bestemming. Beide kernen hebben hun eigen toeristische thema: Bocholtz richt zich op het Romeinse verleden, terwijl Simpelveld bekend staat om het Miljoenenlijntje en de stoomtreinen. Voorbeelden van toeristische ontwikkeling zijn de plannen voor verblijfsrecreatie in Bocholtz met een verwijzing naar het Romeinse verleden en het versterken van verbindingen tussen de toeristische elementen en de centra van beide kernen.
Erfgoed speelt hierbij een belangrijke rol. Door erfgoed te ontsluiten en als een "parelsnoer" aan elkaar te verbinden, worden de bestaande toeristische elementen versterkt. Erfgoed draagt bovendien bij aan kwaliteitstoerisme: toeristen zoeken authentieke ervaringen die hen verbinden met de cultuur, geschiedenis en tradities van de regio. Kwaliteitstoerisme trekt doorgaans oudere, hoger opgeleide bezoekers aan die bereid zijn meer te besteden.

Blijven wonen
Het speerpunt "blijven wonen" richt zich op het behoud van identiteit. Hierbij is het van belang dat elke kern haar eigen identiteit en karakter behoudt. De strategische visie streeft expliciet naar het behoud van historische panden, omdat erfgoed bepalend is voor het karakter van de gebouwde omgeving.
Daarnaast is er aandacht voor een kwaliteitsimpuls van de ruimtelijke omgeving en het behoud van het groene karakter. Dit groene karakter is essentieel voor zowel de kernen als het omliggende buitengebied met zijn kenmerkende landschapselementen zoals holle wegen, graften en plateaus.

2.3 Coalitieakkoord

Het coalitieakkoord 2022-2026 bouwt voort op de uitgangspunten van de strategische visie 2013-2023 en eerdere beleidslijnen. De bestaande koers wordt gehandhaafd, terwijl flexibel wordt ingespeeld op nieuwe ontwikkelingen, zoals de invoering van de Omgevingswet.
In het akkoord wordt opnieuw het belang benadrukt van het behoud van historische panden en het leggen van verbindingen tussen toeristische en recreatieve voorzieningen. Daarnaast wordt gewerkt aan een kwaliteitsimpuls voor de ruimtelijke omgeving en het behoud van het groene karakter. Het heuvelachtige buitengebied en het agrarische landschap worden gekoesterd en versterkt in samenwerking met agrariërs.
Tot slot zet de coalitie in op een optimale dienstverlening voor inwoners, met behulp van moderne communicatiemiddelen. Dit is relevant voor het thema "verbeteren van de kwaliteit en duurzaamheid van erfgoed" en het thema "de beleving van erfgoed".

2.4 Regionaal Afstemmingskader Gemeentelijke Omgevingsvisies Parkstad

Samen met de Parkstadgemeenten heeft Simpelveld een regionaal afstemmingskader ontwikkeld. Dit kader, vastgesteld op 9 februari 2023, bevat bouwstenen en uitgangspunten voor gemeentelijke omgevingsvisies.
In dit kader spelen identiteit en kernkwaliteiten van de regio een centrale rol. De regio Zuid-Limburg is uniek, met een karakteristiek landschap van glooiende heuvels, holle wegen, graften en historische locaties zoals kastelen en kloosters.
Erfgoedlocaties en hun omgeving worden beschermd en waar mogelijk hersteld. Deze elementen versterken de kwaliteit en identiteit van de regio, en hun aanwezigheid biedt kansen voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen.

2.5 Betrokkenheid van de gemeenteraad

Eind november 2024 is informatie over de uitgangspunten voor het op te stellen erfgoedbeleid gedeeld met de gemeenteraad. In januari 2025 is via een interactieve sessie (mentimeter) de erfgoedambitie van de raad gepeild. Hieruit blijkt een bovengemiddelde ambitie en breed draagvlak voor het behoud en de ontwikkeling van het cultuurhistorisch erfgoed.

2.6 Beleidslijnen

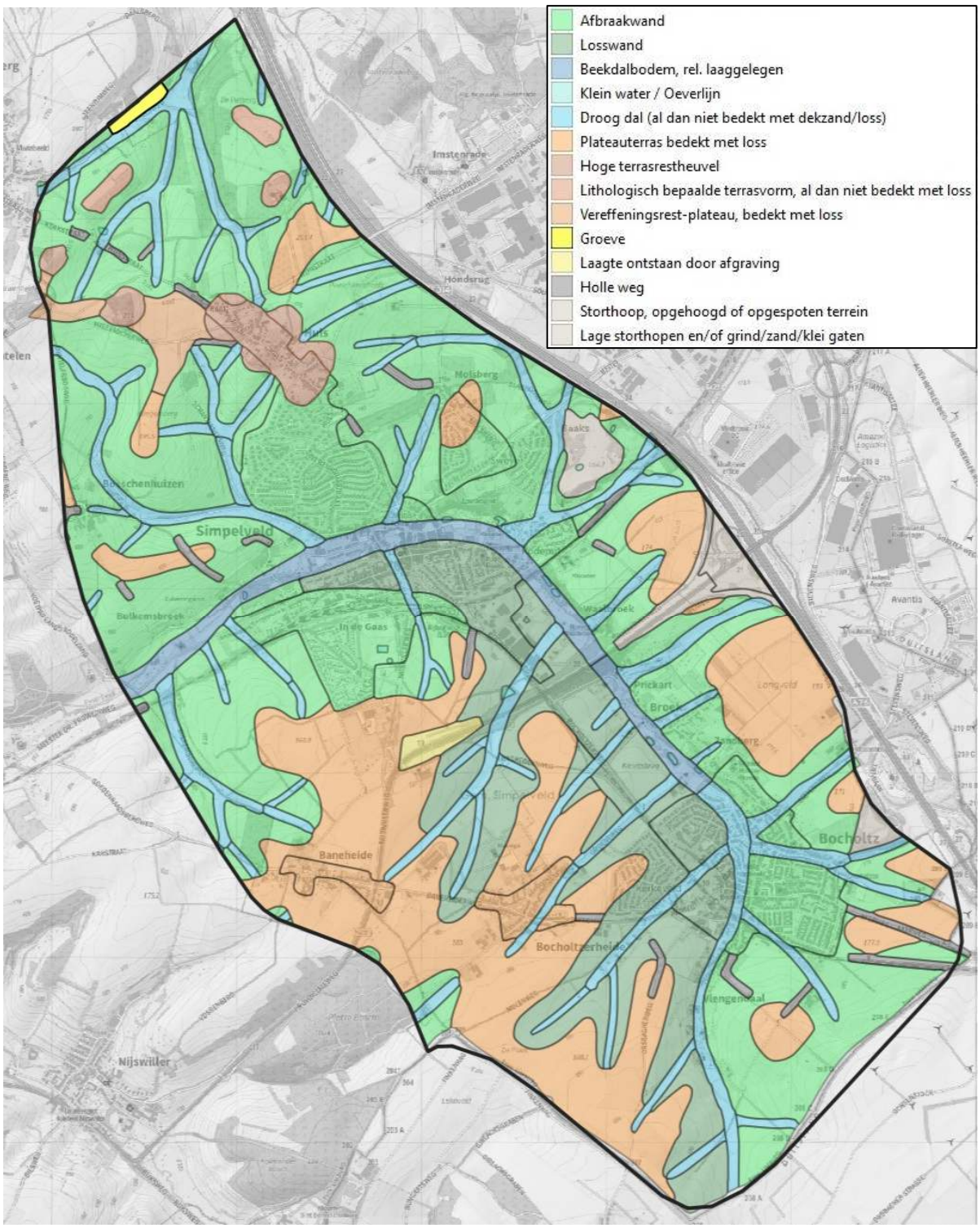
Het erfgoedbeleid is gebaseerd op de volgende drie pijlers:

- Het ambitieniveau en de visie van het gemeentebestuur.
- Ontwikkelingen en regelgeving op nationaal niveau.
- Lokale gegevens en karakteristieken van de gemeente.

Deze onderdelen zijn verder uitgewerkt in drie beleidslijnen:

1. (H)erkennen van erfgoed.
2. Het behoud van de kwaliteit en het verbeteren van de duurzaamheid van erfgoed.
3. De beleving van erfgoed.

(h)erkennen van erfgoed

6. De bodemopbouw van de gemeente Simpelveld

3. (h)erkennen van erfgoed

3.1 Inleiding

Hoewel de gemeente het liefst via bewustwording en draagvlakvergroting het behoud van erfgoed wil realiseren, richt deze paragraaf zich voornamelijk op de wijze van bescherming ervan. Tot voor kort gebeurde de bescherming van erfgoed vooral door de aanwijzing van rijksmonumenten op basis van de Monumentenwet/Erfgoedwet en gemeentelijke monumenten op grond van een gemeentelijke verordening. Het Rijk trekt zich echter steeds verder terug en vervult vooral een kaderstellende rol. Nieuwe rijksmonumenten worden slechts sporadisch aangewezen, waardoor de verantwoordelijkheid voor het beschermen van erfgoed in toenemende mate bij gemeenten komt te liggen.

De beleidsbrief *"Modernisering van de Monumentenzorg"* en de invoering van de Omgevingswet per 1 januari 2024 hebben de aanpak van erfgoedbescherming veranderd. De beleidsbrief zet in op bescherming van erfgoed via bestemmingsplannen. Met de Omgevingswet worden gemeenten verplicht om een omgevingsplan vast te stellen waarin ook regels over ruimtelijk erfgoed worden opgenomen.
Voordat erfgoed effectief beschermd kan worden, is een uitgebreide inventarisatie, selectie en waardering van het ruimtelijk erfgoed noodzakelijk.

Deze paragraaf richt zich op de totstandkoming en diepgang van deze processen. Bescherming zal plaatsvinden via regels en voorwaarden in het omgevingsplan. Het beschermen van erfgoed betekent niet dat er geen wijzigingen meer mogelijk zijn. Zolang de cultuurhistorische of monumentale waarden worden gerespecteerd, kunnen aanpassingen plaatsvinden. Bij vergunningsaanvragen wordt beoordeeld of deze waarden niet onevenredig worden aangetast. Indien dit wel het geval is, vindt een belangenafweging plaats, waarbij de belangen van de eigenaar worden meegewogen.
Bescherming van erfgoed wordt maatwerk: er wordt niet meer beschermd dan strikt noodzakelijk is voor het behoud van cultuurhistorische waarden. In de volgende paragrafen wordt per erfgoedcategorie de voorgestelde bescherming uitgewerkt.

3.2 Aardkundige waarden

Binnen de gemeente zijn met name terreinvormen en het reliëf van grote aardkundige waarde. Denk hierbij aan de overgang van hooggelegen plateaus via steile, stenige hellingen naar lager gelegen beekdalen, zoals dat van de Eyserbeek. Voor bescherming komen onder andere in aanmerking:

- De hellingen
- De voet van hellingen met dalwaaieruitspoelingen
- De droogdalen
- Holle wegen, ontstaan door natuurlijke uitspoeling

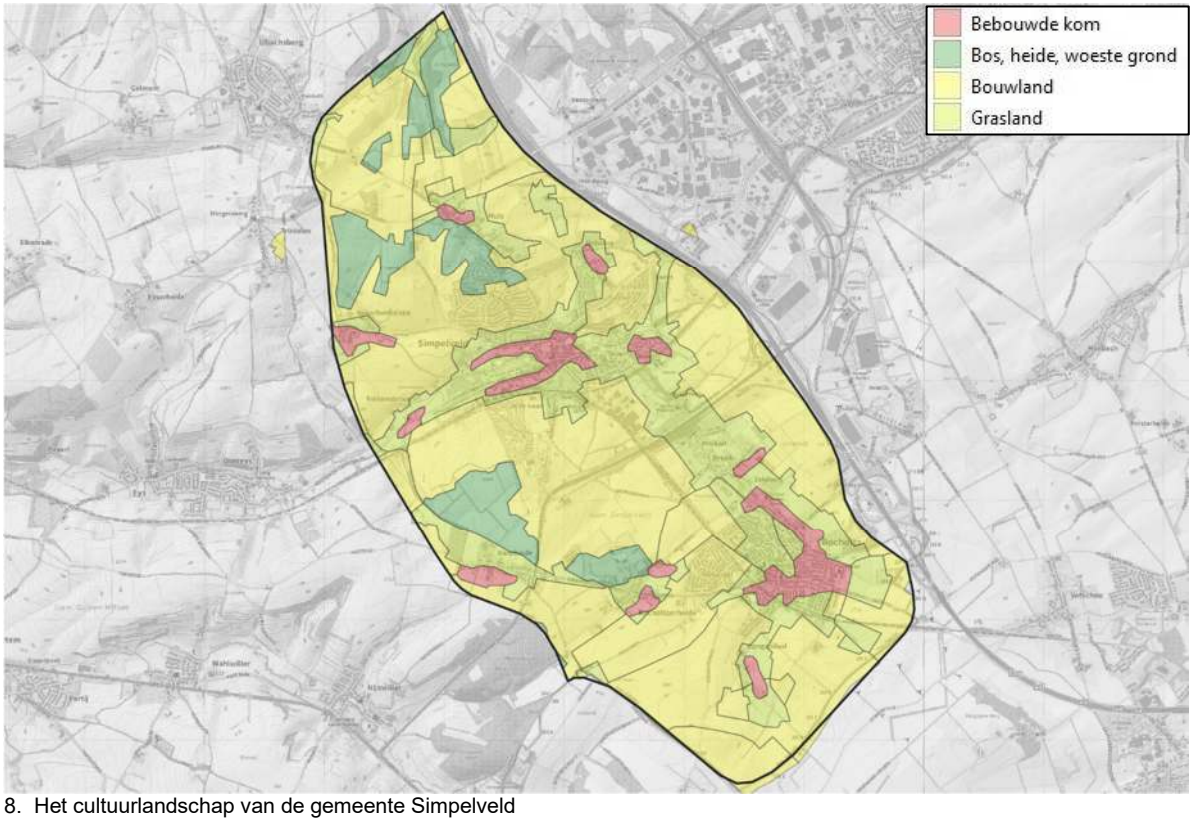
Deze gebieden zijn aangegeven op de kaart in afbeelding 6. Daarnaast komen in de gemeente Simpelveld aardkundige verschijnselen voor die uniek zijn voor het Limburgse landschap, zoals dolines en bronnen.

Dolines zijn instortingskraters of verzakkingen die ontstaan doordat kalksteen oplost door regenwater, wat ondergrondse holtes vormt die later instorten. Deze verschijnselen komen vooral voor in karstlandschappen, zoals het Heuvelland en delen van de Geulvallei.
Bronnen ontstaan door kalkrijke lagen in de ondergrond. Water sijpelt door kalksteen en komt via natuurlijke breuken aan de oppervlakte. Voorbeelden van dergelijke bronnen in de regio zijn de "Bovenste Bron" en "Onderste Bron" nabij Simpelveld.

Zowel dolines als bronnen zullen nog worden geïnventariseerd en vervolgens worden beschermd. Het omgevingsplan zal verbodsbepalingen bevatten voor activiteiten zoals afgravingen en ophogingen van de bodem of het reliëf. In uitzonderlijke gevallen kan hiervan worden afgeweken via een aanlegvergunning.
*

7. De versierde binnenkant van de sarcofaag van de Dame van Simpelveld (bron: RMO).

8. Het cultuurlandschap van de gemeente Simpelveld

3.3 Archeologie

Het eerste archeologiebeleid met archeologische beleidskaart is in 2007 opgesteld. De geactualiseerde versie, de *Archeologische Verwachtings- en Beleidskaart Simpelveld*, is op 19 december 2013 door de raad vastgesteld. De beleidskaart heeft als doel de archeologische waarde van verschillende gebieden in de gemeente in kaart te brengen en aan te geven waar archeologisch onderzoek noodzakelijk is bij nieuwe ontwikkelingen of bouwprojecten.

Na het opstellen van de archeologische beleidskaart is deze geïmplementeerd in de bestemmingsplannen van Simpelveld. Dit gebeurde als onderdeel van het bredere proces om archeologische waarden te integreren in de ruimtelijke ordening en cultureel erfgoed te beschermen. Alle vigerende bestemmingsplannen die momenteel deel uitmaken van het tijdelijke omgevingsplan bevatten bepalingen met betrekking tot het archeologische bodemarchief.

Omdat de gemeente als bevoegde overheid beslissingsbevoegdheid heeft over archeologische belangen binnen de ruimtelijke ordening, hebben de Parkstadgemeenten in 2011 een regioarcheoloog aangesteld. Sindsdien beschikt de gemeente over inhoudelijke archeologische kennis en expertise op het niveau van een KNA-senior-archeoloog (KNA: Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie).
Het huidige archeologiebeleid van Simpelveld dateert uit 2018, terwijl de archeologische beleidskaart uit 2013 stamt. Zowel het archeologische beleid als de bijbehorende kaarten zijn momentopnamen: ze weerspiegelen de stand van zaken op het moment van opstelling. Hierdoor is de kaart bij publicatie feitelijk al deels verouderd. Regelmatig worden in de gemeente nieuwe archeologische vondsten gedaan. Daarnaast worden er frequent archeologische onderzoeken uitgevoerd die meer inzicht geven in de wijze waarop het gebied door de mens is gebruikt. Nieuwe onderzoeksresultaten kunnen leiden tot aanpassingen van bestaande wetenschappelijke theorieën.

Om deze ontwikkelingen bij te houden, wordt doorgaans na een periode van vijf jaar een evaluatie gemaakt van de archeologische kaart. Het is wenselijk om de archeologische kaarten vóór de inwerkingtreding van het definitieve omgevingsplan te actualiseren en te integreren in het nieuwe omgevingsplan.

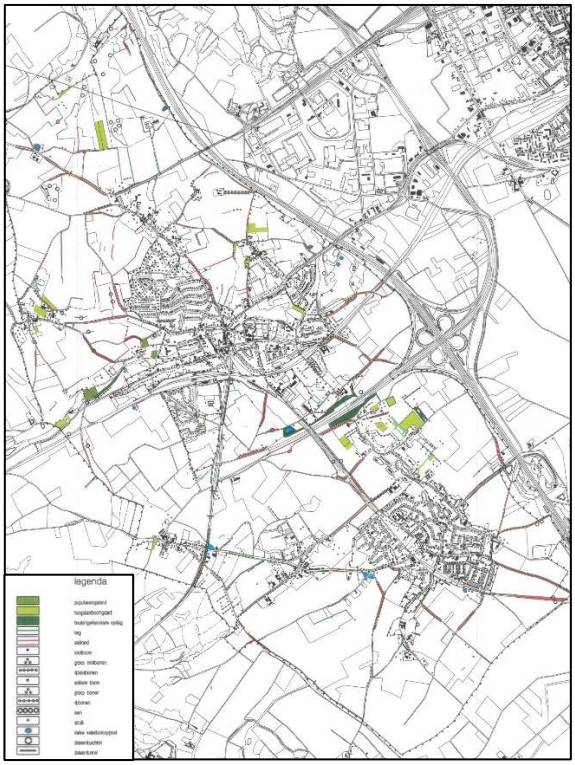
3.4 Cultuurlandschap

Het cultuurlandschap van Simpelveld is nauw verbonden met de bodemopbouw en het reliëf. In afbeelding 8 wordt de indeling van het cultuurlandschap in grote lijnen weergegeven. Deze indeling omvat de bebouwde kom en grasland in het beekdal van de Eyserbeek, bouwland op de (ontgonnen) plateaus, bos op de steile hellingen en bos of heide op de minder vruchtbare gronden van de plateaus. Voor deze gebieden zullen in het omgevingsplan regels worden opgenomen met betrekking tot het (historisch) grondgebruik, aangeduid als het werkingsgebied “waarde - behoud cultuurlandschap”.

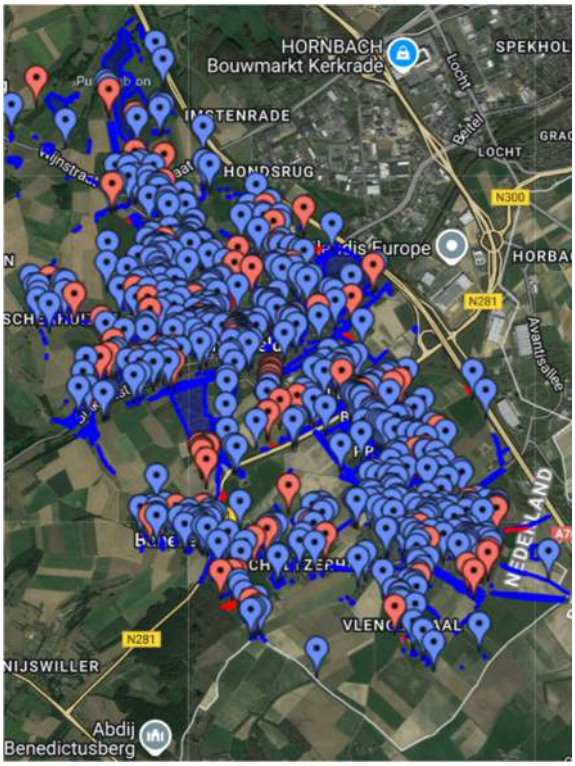
Op basis van deze regels zal het niet zonder meer toegestaan zijn om grasland om te zetten in akkerland of andersom. Dergelijke regels zijn niet alleen wenselijk vanuit cultuurhistorisch oogpunt, maar ook belangrijk om bodemerosie en de afspoeling van grond te voorkomen. Daarnaast zal het aanleggen van nieuwe wegen, paden en verhardingen binnen deze gebieden aan specifieke voorwaarden worden gebonden.

Het hoog gewaardeerde cultuurlandschap krijgt daarnaast een signalerende en inspirerende functie, die in het omgevingsplan zal worden opgenomen. Hiermee kunnen suggesties worden gedaan ter versterking van de beleving van dit waardevolle cultuurlandschap. Het omgevingsplan zal in dat geval doorverwijzen naar een gebiedsbeschrijving met uitgangspunten voor behoud en ontwikkeling.

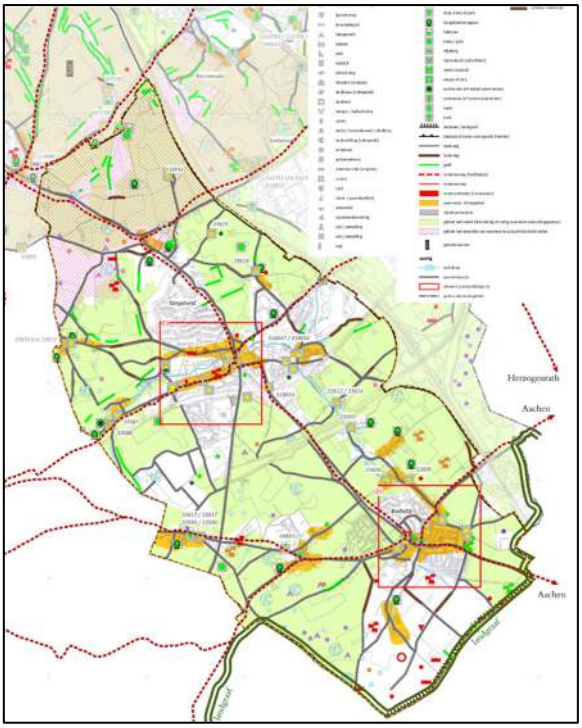
Bovendien zullen de afzonderlijke waardevolle elementen binnen de verschillende gebieden individueel worden beschermd. Dit betreft onder andere de historische infrastructuur, groen- en landschapselementen zoals meidoornhagen en graften, historische nederzettingslocaties, uitzichten en vergezichten. De genoemde elementen worden stuk voor stuk als waardevol of zeer waardevol beschouwd en zullen afzonderlijk worden beschermd. Omdat maatwerk centraal staat en inwoners niet onnodig belast willen worden met regels, is het in de meeste gevallen niet noodzakelijk om een integrale bescherming voor deze gebieden in het omgevingsplan te regelen.

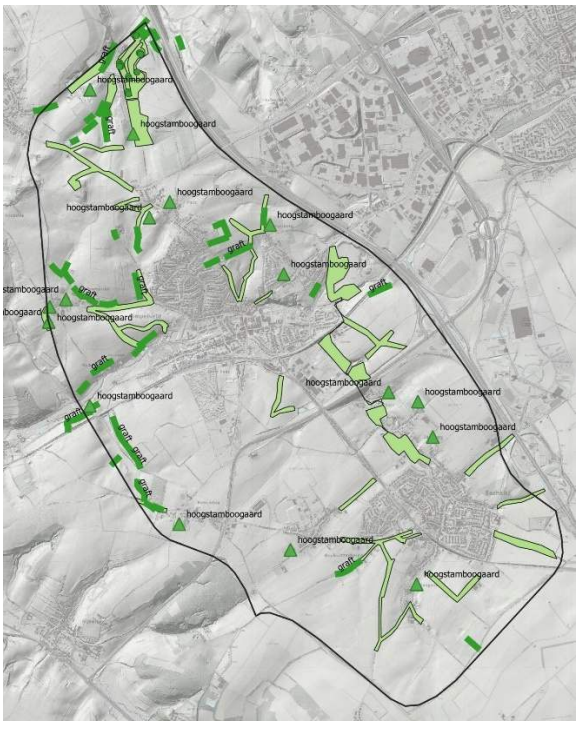

9. Kaart met groen- en landschapselementen behorende bij het bestemmingsplan buitengebied

10. Alle monumentale bomen zijn te raadplegen via de website [groene-parels-simpelveld]

11. Kaart met cultuurhistorische elementen uit het groen-structuurplan 2022

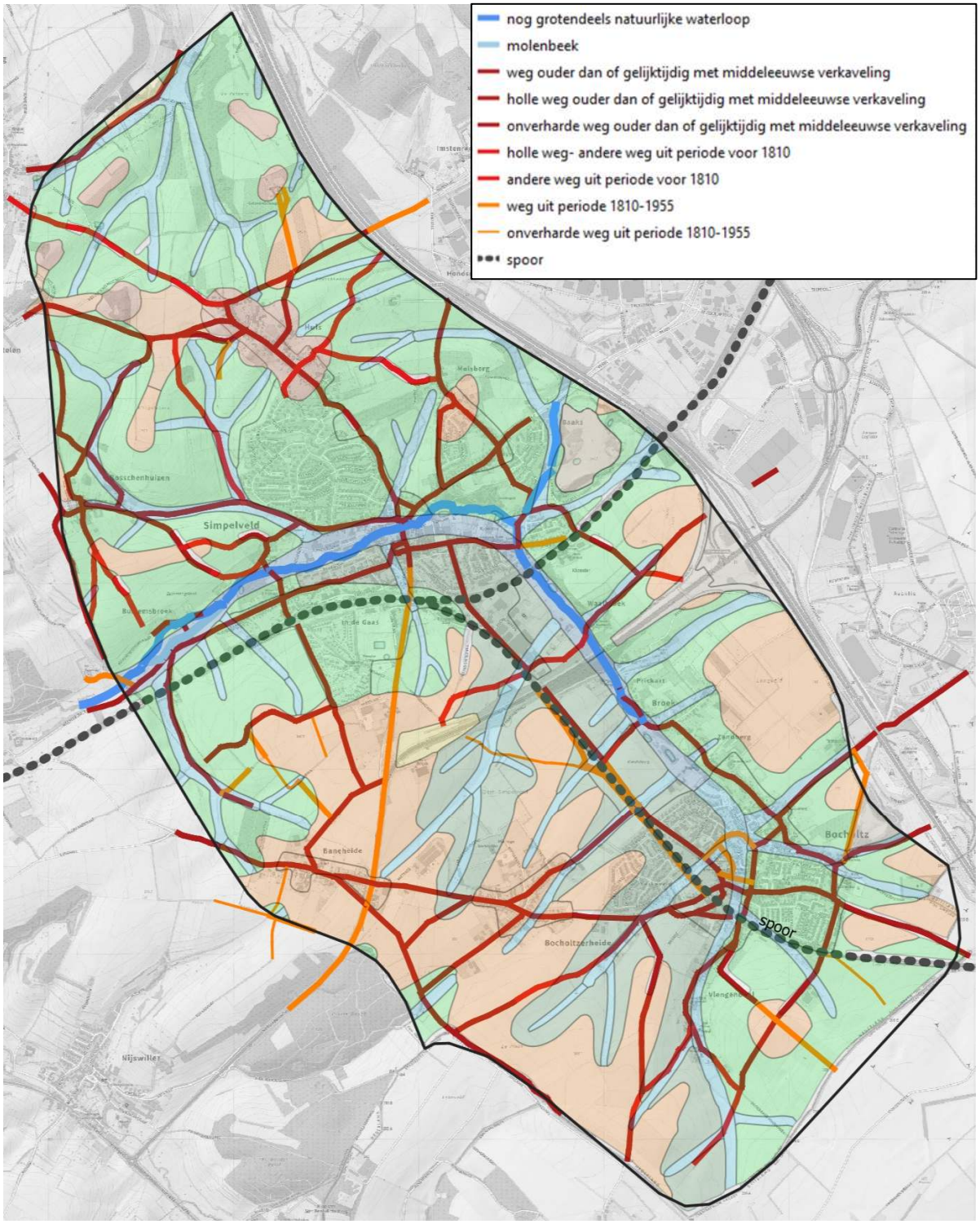

12. De gegevens van de Provincie Limburg en Rijksdienst voor het cultureel erfgoed

3.5 Groen- en landschapselementen

Hoewel deze paragraaf is aangeduid als “groen- en landschapselementen”, gaat het niet uitsluitend om elementen in het landschap, maar ook om landschapsgebieden, groepen en solitaire objecten. Deze aspecten krijgen, waar noodzakelijk en wenselijk, bescherming binnen het omgevingsplan.
Er is al veel informatie beschikbaar. Zo is in 2005 een kaart opgesteld met landschapselementen, die onderdeel uitmaakte van het voormalige bestemmingsplan buitengebied. Deze landschapselementen waren destijds beschermd op basis van dat bestemmingsplan en zijn momenteel beschermd via het tijdelijke omgevingsplan. De inventarisatiekaart is echter niet meer actueel.
In 2009? zijn alle monumentale bomen in de gemeente geïnventariseerd en via de website *Groene Parels Simpelveld* toegankelijk gemaakt. Deze bomen waren destijds beschermd via de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) en worden nu beschermd via het tijdelijke omgevingsplan. Het is noodzakelijk om al deze gegevens te controleren en aan te vullen met een cultuurhistorische waardering. Daarnaast is er veel data beschikbaar van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en de provincie Limburg. Deze gegevens moeten worden geverifieerd en zodanig gedigitaliseerd dat ze in het omgevingsplan kunnen worden geïntegreerd. Tot slot is het groenstructuurplan in 2022 geactualiseerd. Ook dit plan bevat een inventarisatie van groen- en landschapselementen, evenals cultuurhistorisch waardevolle elementen.
Het uitgangspunt is het behoud van vastgestelde cultuurhistorische kenmerken en waarden in het landschap, waaronder groen- en landschapselementen, bomen en struiken. Er wordt gestreefd naar zoveel mogelijk herstel en versterking van historische structuren en waardevolle gebieden. Landschapsgebieden, groen- en landschapselementen, en solitaire waardevolle bomen worden in het omgevingsplan aangeduid als het werkingsgebied “historisch waardevol groen”. Voor werkzaamheden aan historisch waardevol groen en landschap die verder gaan dan regulier onderhoud, is in principe een vergunning vereist. Om inwoners echter niet onnodig te belasten, wordt geprobeerd de vergunningsplicht te beperken tot strikt noodzakelijke gevallen.
Bij een vergunningaanvraag wordt beoordeeld of werkzaamheden toelaatbaar zijn. Bij zeer waardevolle gebieden, elementen en objecten met een hoge mate van gaafheid, authenticiteit en historische betekenis wordt extra voorzichtig gehandeld, in tegenstelling tot jongere landschapselementen. Het uitgangspunt blijft het behoud van de vastgestelde cultuurhistorische kenmerken en waarden van de groene structuur en bomen.
Vanuit de bescherming in het omgevingsplan zal te zijner tijd worden doorverwezen naar een uitgebreidere beschrijving van de karakteristieken en waarden van het gebied, landschapselementen en andere waardevolle groenobjecten. Deze beschrijving zal prioritaire aanbevelingen en specifieke randvoorwaarden voor beheer en onderhoud bevatten. Zo blijft bijvoorbeeld het behoud van oude regionale variëteiten essentieel, en dienen heggen en houtsingels op traditionele wijze gesnoeid te worden. Bij zeer waardevolle groenelementen, die vaak zowel cultuurhistorische als ecologische waarden hebben, wordt aanbevolen om – net als bij gebouwen – voorafgaand aan planning en uitvoering een quickscan-onderzoek uit te voeren naar de waarden en vitaliteit van het groen.
Voor een goed beheer en onderhoud is het van belang om eigenaren bewust te maken van de bijzondere waarde van hun eigendom. Het behoud en herstel van landschapselementen kan worden gestimuleerd door te verwijzen naar geldende subsidieregelingen, bijvoorbeeld van de provincie. Voor landschapsgebieden en landschapselementen die eigendom zijn van de gemeente heeft de gemeente een voorbeeldfunctie als het gaat om goed beheer en het versterken van de cultuurhistorische waarden.

3.6 Historische infrastructuur

Hoewel de meeste elementen van de historische infrastructuur eigendom zijn van de gemeente en hogere overheden, zijn zelfs overheden niet altijd volledig op de hoogte van de historische waarden van wegen, paden, waterlopen, enzovoort. Dit geldt eveneens voor particuliere grondeigenaren. Om de historische infrastructuur te beschermen, wordt in het omgevingsplan een aanlegvergunningstelsel opgenomen.
Naast de cultuurhistorische waarden zullen in de tabel met waardevolle infrastructurele elementen ook aanbevelingen en randvoorwaarden worden opgenomen. Deze vormen gezamenlijk het toetsingskader voor het beoordelen van vergunningsaanvragen.
Bij de meeste wegen is het wenselijk om alleen het historische tracé te behouden. Bij sommige wegen is echter ook het oorspronkelijke profiel nog aanwezig, zoals bij de holle wegen die de gemeente rijk is.

13. Overzichtskaart met de totale historische infrastructuur geprojecteerd op de ondergrond van de bodem

Daarnaast hebben bepaalde wegen nog hun historische verharding. In dergelijke gevallen is sprake van een hogere mate van gaafheid en herkenbaarheid, die zoveel mogelijk behouden dient te blijven. Voor historische waterstromen is doorgaans alleen de bescherming van het tracé van toepassing. Daarnaast worden enkele (drink)poelen aangemerkt als bijzondere elementen, waarvoor een bescherming op maat zal worden gekozen.

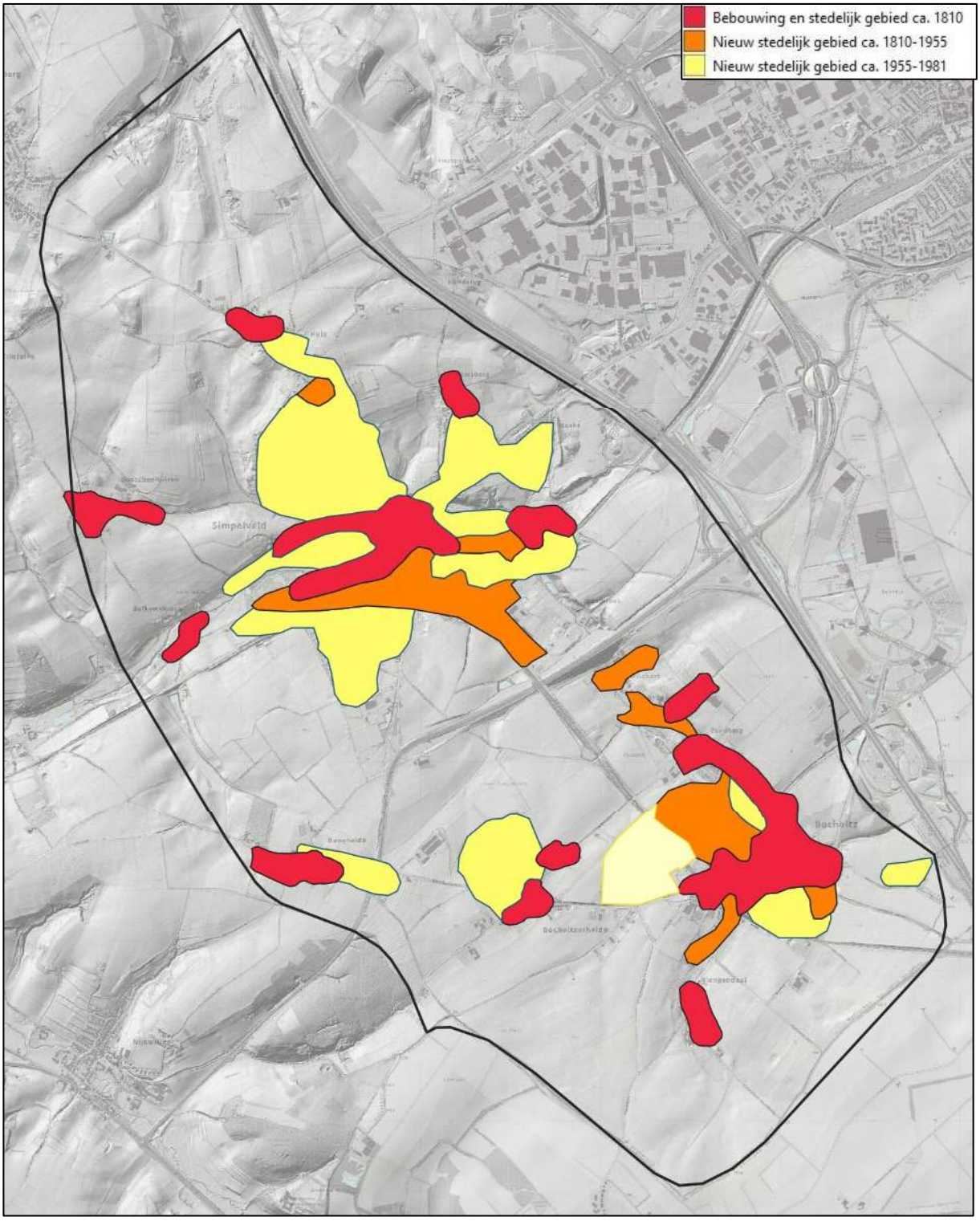
In sommige gevallen kan het wenselijk zijn om verdwenen elementen of een tracé, zonder reconstructie, opnieuw zichtbaar of herkenbaar te maken. Bij de herinrichting van bijvoorbeeld straten of driesen in een historische nederzetting kan het wenselijk zijn de herinrichting te baseren op de historische situatie en daarbij de materialen hierop aan te passen. Hierdoor wordt de beleving van de historische nederzetting versterkt, zowel voor inwoners als voor toeristen.
Met betrekking tot aanbevelingen en randvoorwaarden maken we onderscheid tussen:

- het behoud van het historische tracé;
- het behoud van het historische (weg)profiel, inclusief bermen en taluds van holle wegen;
- het behoud van de historische verharding;
- aanbevelingen voor het terugbrengen van de historische situatie en/of het gebruik van authentieke materialen.

3.7 Historische nederzettingsstructuren

De oudste bebouwing van de kern Simpelveld en enkele omliggende gehuchten is gelegen in de nabijheid van de Eyserbeek, die wordt gevoed door de vele droogdalen in het gebied. De kern Simpelveld begon te groeien en bloeien nadat hier, waarschijnlijk aan het einde van de vroege Middeleeuwen, een vroenhof werd gevestigd. Simpelveld ontwikkelde zich als een straatdorp dat langs een helling is gebouwd. Bocholtz werd in de hoge Middeleeuwen ontgonnen (bosontginning) vanuit Simpelveld. De kern Bocholtz ligt direct in het dal en heeft een ruimere opzet.
Het gebied tussen Simpelveld en Bocholtz is een mooi voorbeeld van een zogenaamde "Waldhüftsiedlung" ofwel een "boshoevenederzetting". Dit is een verkaveling in brede stroken waarbij aan de kop van elke strook een boerderij werd gebouwd. In Zuid-Limburg ontstonden dergelijke nederzettingen door systematische en geleide ontginning van bosgebieden. Tussen Simpelveld en Bocholtz vond de ontginning haaks op de weg of beek plaats. Op elk perceel werd op het punt waar het perceel de weg of beek ontmoette, een boerderij gesticht. Hierdoor ontstond een lijnvormig bewoningspatroon langs de beek en de parallel lopende weg. De boshoevenederzetting en de bijbehorende verkaveling zijn ook nu nog goed herkenbaar. Later werden ook de plateaus ontgonnen en ontstonden daar enkele gehuchten.

Kaartmateriaal kan dit beeld verder verduidelijken. De rond 1810 vervaardigde Tranchotkaart laat zien dat de bebouwing van de kern Simpelveld aan beide zijden van de Eyserbeek lag, die van zuidoost naar noordwest door de gemeente stroomt. De bebouwing van de kern Bocholtz concentreerde zich rond een kruising van onverharde wegen. Naast deze twee kernen van bescheiden omvang bevonden zich binnen de gemeentegrenzen enkele gehuchten en buurtschappen van nog kleinere schaal. Ten zuiden van Bocholtz lag Vlengendaal, en ten westen lagen Bocholtzerheide en Baneheide. Aan de westzijde van Simpelveld ligt het gehucht Bosschenhuizen en aan de noordzijde Molsberg. Verder bevond zich aan de noordzijde van Simpelveld enige verspreide bebouwing.
Tussen het einde van de 19e eeuw en 1940 vonden aanzienlijke veranderingen plaats, mede door de aanleg van de spoorlijn. In Simpelveld trad een duidelijke verdichting op, met vrijwel aaneengesloten bebouwing langs zes straten. Aan het einde van de 19e eeuw werden ook twee kloosters gebouwd. Bocholtz vertoonde een vergelijkbaar beeld, met verdichting langs diverse straten. De omvang van de bebouwing in gehuchten, buurtschappen en verspreide bebouwing bleef grotendeels ongewijzigd, met uitzondering van het gehucht Baneheide, dat licht groeide.
De grootste verdichtingen van de kernen vonden echter plaats na 1960. In Simpelveld werd tussen 1960 en 1970 de ruimte tussen de Bulkemstraat en de Stampstraat volgebouwd. Ook het gebied ten zuiden van de Kloosterstraat, begrensd door de spoorlijn, de Schiffelderstraat en het Oranjeplein, werd ingevuld. Aan het eind van de jaren zestig begon de bebouwing op de helling ten noorden van de Stampstraat. Eind jaren zeventig was dit gebied, bekend als Hulserveld, volledig bebouwd. In de jaren zeventig werd ook het gebied ten zuiden van klooster Loreto ingevuld met woningen. Aan het einde van de jaren tachtig werd het driehoekige gebied bij Baaks/Sweijer, ten oosten van de Rolduckerweg, ontwikkeld.

14. Verandering en uitbreiding van de kernen en gehuchten

Tussen 2000 en 2020 zijn nog woningen gebouwd in de driehoek ten zuiden van de Molsberg en ten noorden van de Rolduckerweg, evenals in de gehuchten Rode Put en Huls. Voor het overige vond in deze periode vooral verdichting van de bestaande bebouwingsstructuren plaats.

De bebouwing van de kern Bocholtz bestond aanvankelijk uit lintbebouwing langs een aantal straten, met een concentratie van bebouwing rond de kerk. Tot halverwege de jaren zestig vond voornamelijk verdichting plaats van de bestaande lintbebouwing. Daarna werd de eerste echte uitbreiding gerealiseerd, aan de noordzijde van de Julianastraat en de westzijde van de Schoolstraat. In de jaren zeventig werd het aansluitende gebied aan de oostzijde tot aan de Steenberg(straat) bebouwd. In dezelfde periode werd het gebied tussen de Minister Ruijsstraat, de Herver, de Baan en de spoorlijn aan de zuidzijde ontwikkeld. Ook werd het westelijke gebied tussen de Wilhelminastraat, Emmastraat, Overhuizerstraat en Minister Ruijsstraat bebouwd. In de jaren tachtig werd het oostelijke deel van dit blok verder ingevuld.
Vanaf de jaren negentig was er geen ruimte meer voor uitbreidingen aan de noordzijde van het spoor. Eind jaren tachtig werd gestart met bescheiden bebouwing ten zuiden van het spoor, aan de Wijngracht en de Nachtegaal. Tussen 1990 en 2000 werd de wijk Kerkeveld gerealiseerd, ten noorden van de Heistraat, ten westen van het spoor en ten zuiden van de Groeneweg.

Het gehucht Baneheide werd eind jaren zestig uitgebreid in de driehoek Baneheide-N281-Plateweg. Verder vond er verdichting plaats langs bestaande bebouwing en wegen. Bochholtzerheide werd uitgebreid langs de bestaande wegen, waardoor de bebouwing bijna aansluit op Bocholtz. Het gehucht Vlengendaal kende een aanzienlijke verdichting, vooral aansluitend aan de kern van Bocholtz, direct ten zuiden van de spoorlijn.

Hoewel de bebouwing langs de bestaande wegen in de gehuchten Zandberg, Prickart, Broek en Waalbroek enigszins is verdicht, is de omvang van deze gehuchten nauwelijks veranderd. Dit deel van de gemeente is het meest authentiek bewaard gebleven. Ten noordwesten van Waalbroek en ten zuiden van de spoorlijn aan de Bocholzerweg ontstond in de jaren tachtig een klein bedrijventerrein. Dit bedrijventerrein sluit aan op de voormalige steenfabriek en het depot en de werkplaats van de Zuid-Limburgse Stoomtrein Maatschappij.

De gehuchten Rode Put, Baaks, Sweijer, In de Gaas en Hulsveld zijn opgeslokt door de uitbreidingen van de kern Simpelveld. Huls heeft een sterke verdichting en uitbreiding langs het bestaande bebouwingslint doorgemaakt en is door de ontwikkelingen in het Hulserveld inmiddels verbonden met Simpelveld, al blijft het als lint herkenbaar. Dit geldt in mindere mate ook voor het gehucht Molsberg, dat door uitbreidingen van Simpelveld aan de noordzijde van de Rolduckerweg inmiddels grenst aan de bebouwing van Simpelveld. De gehuchten Hondsrug, Boschenhuizen en Bulkemsbroek hebben nauwelijks veranderingen ondergaan.

Bij een uit te voeren inventarisatie is het belangrijk te onderzoeken welke delen van de kernen en gehuchten nog herkenbaar zijn en waar de historische structuur en inrichting van het gebied behouden is gebleven. Het is wenselijk om de historische karakteristiek van deze gebieden waar mogelijk te behouden en waar nodig te beschermen. Hierbij gaat het om het behoud van de historische stedenbouwkundige structuur en de karakteristieke, vaak ingetogen architectuur. Ook kan de toekomstige inrichting van dergelijke gebieden geïnspireerd worden op de historische situatie.
De eventuele bescherming van deze historische nederzettingsstructuren en stedenbouwkundige ensembles vereist maatwerk. Per gebied zullen de karakteristieken en waarden worden vastgelegd om de cultuurhistorische waarden te behouden en te versterken. Deze gebieden krijgen in het omgevingsplan de aanduiding of het werkingsgebied “waardevol gezicht of ensemble”. Daarnaast is het mogelijk en wenselijk om geselecteerde zeer waardevolle nederzettingsstructuren aan te wijzen als gemeentelijk dorpsgezicht. Het belangrijkste doel hiervan is om inwoners bewust te maken van de bijzondere waarden van deze gebieden en hen te stimuleren hier zorgvuldig mee om te gaan.

De meest bijzondere onderdelen in het gebied zullen een specifieke bescherming krijgen. Dit betreft onder andere waardevolle gebouwen, kleine gebouwde elementen zoals kruisen en kapellen, beeldbepalende bomen, waardevol groen en andere karakteristieke elementen.

15. Vakwerk Weiweg 2 te Bocholtz

16. Restant vakwerk Prickart 59 Bocholtz

17. Kunradersteen Wilhelminastraat 4 Bocholtz

18. Kunradersteen Vlengendaal 87 Bocholtz

19. Decostucwerk Dorpstraat 22 Simpelveld

20. Wilhelminastraat 40 en 42 Bocholtz

21. Huize Damiaan in Simpelveld

22. Chaletarchitectuur Pastoriestraat 9 Simpelveld

Voor de overige onderdelen van het gezicht of ensemble worden voorschriften ontwikkeld die de onderlinge ruimtelijke historische samenhang, de belevingswaarde en het historische beeld beschermen en versterken. Hierbij gelden de volgende uitgangspunten:

- **Openbare ruimte**: Bij herinrichting wordt de inrichting van de openbare ruimte afgestemd op de cultuurhistorische karakteristiek van het gebied.
- **Welstandsniveau**: Voor gebieden met de aanduiding of het werkingsgebied “waardevol gezicht of ensemble” geldt een verhoogd welstandsniveau. Ontwikkelingen worden getoetst aan de karakteristieke eigenschappen van het gebied.
- **Sloopvergunning**: Het slopen van gebouwen en bouwwerken wordt vooraf getoetst via een omgevingsvergunning, om te waarborgen dat de cultuurhistorische waarden niet onevenredig worden aangetast.

3.8 Gebouwen en gebouwde objecten

Inleiding

De gemeente Simpelveld heeft in het verleden nog geen panden of objecten aangewezen tot gemeentelijk monument. Ook was er in de voormalige bestemmingsplannen geen bescherming van panden opgenomen. Toch heeft de gemeente, zoals blijkt uit de strategische visie en het coalitieakkoord, de ambitie om historische panden te behouden. Om dit te realiseren, is het noodzakelijk deze panden actief te beschermen. De uitdaging ligt echter in het bepalen welke historische panden hiervoor in aanmerking komen.

Van oorsprong bestond de bebouwing in Simpelveld vooral uit agrarische gebouwen. Tot ongeveer halverwege de negentiende eeuw waren dit voornamelijk vakwerkgebouwen, die nog steeds op diverse plekken in de gemeente te vinden zijn. Voornamere panden werden vaak opgetrokken uit baksteen of uit de karakteristieke, lokaal gewonnen Kunradersteen.

Daarnaast kende de gemeente eind 19e eeuw en begin 20e eeuw een modetrend, afkomstig uit Duitsland, waarbij gebouwen werden voorzien van decoratief pleisterwerk met klassieke elementen. Tot slot zijn er enkele gebouwen met bijzondere vormgeving, specifieke architectuurstijlen of een unieke historische functie.

Deze gebouwen en objecten bieden een staalkaart van de ontwikkelingsgeschiedenis van Simpelveld en komen als zodanig in aanmerking voor bescherming. Het betreft gebouwen en objecten:

- opgetrokken in streekeigen vakwerk of met restanten van vakwerk;
- opgetrokken in streekeigen Kunradersteen;
- voorzien van decoratief stucwerk, kenmerkend voor de modetrend rond 1900;
- met een bijzondere vormgeving of architectuur;
- met een bijzondere historische functie.

Bij de inventarisatie, selectie en waardering van gebouwen wordt onderscheid gemaakt in drie categorieën op basis van hun cultuurhistorische en architectonische kwaliteit, wat tevens leidt tot een differentiatie in beschermingsniveaus.

Beschermingsniveaus

- **Panden of objecten met hoge en zeer hoge waarden (monumentaal)**:
  Deze kunnen worden aangewezen als gemeentelijk monument of krijgen een bescherming die daarmee gelijkwaardig is.
- **Panden of objecten met een positieve waarde (beeldbepalend)**:
  Hoewel ze niet de kwaliteiten van een gemeentelijk monument hebben, zijn deze panden in historische en ruimtelijke zin van belang.
- **Panden en objecten met basiswaarden (beeld- of ruimtelijk ondersteunend)**:
  Deze panden hebben een ondersteunende rol binnen het historische straatbeeld of landschap.

Bescherming hoeft echter niet altijd te betekenen dat een pand formeel wordt aangewezen als gemeentelijk monument. Voor beeldbepalende en beeld-ondersteunende panden kan ook een beperktere planologische bescherming worden toegepast.

Panden en objecten met hoge en zeer hoge waarden (monumentaal)

De panden en objecten met hoge en zeer hoge waarden zijn in hoge mate gaaf en authentiek bewaard gebleven. Ze beschikken over kwaliteiten en waarden die op lokaal niveau vergelijkbaar zijn met die van rijksmonumenten en zijn daardoor in hun geheel beschermenswaardig.

Waardering monumentaal bouwwerk of gebouw

Kerngegevens

Nummer:	S005
Naam:	N.v.t.
Adres:	Houterend 95
Plaats:	Stein
Bouwstijl:	Eclecticisme
Kerndatering:	Bouwvergunning 1917, gevelopschrift 1925.
Oorspronkelijke functie:	woonhuis

Typering

Decoratief gepleisterd vrijstaand woonhuis uit 1925. Het pand bestaat uit twee bouwlagen onder een zadeldak en ligt evenwijdig aan de weg. De voorgevel heeft drie traveeen. De gevel is door middel van gepleisterde lisenen in zuilmotief (met o.a. voluten en guirlandes) in vlakken verdeeld. Daarnaast is de gevel doormiddel van een horizontaal gepleisterde lijst ter plaatse van de onderdorpels van de ramen onderverdeeld. De ramen en voordeur zijn voorzien van decoratief gepleisterde raam- en deuromlijstingen. Onder de gé segmentboogvormige houten met bovenlicht met glas in loc

Waardering

Het object is cultuurhistorisch waardevol vanwege zijn historisch-ruimtelijke samenhang, architectuurhistorische, en / of architectonische waarden en/of (cultuur)historische waarden en meer in het bijzonder omdat:

Cultuurhistorie
- Het pand is van betekenis voor de plaatselijke geschiedenis als uitdrukking van een sociaal-economische en ruimtelijke ontwikkeling.

Situationele en ensemble waarden
- Het pand is van betekenis als onderdeel van en is ondersteunend aan de historische nederzettings-structuur, waarvan de oorspronkelijke ruimtelijke structuur nog herkenbaar aanwezig is.
- De bouwmassa heeft mede in relatie tot zijn omgeving een bijzondere beleving en is belangrijk voor de identiteit van de omgeving.

Vormgeving en architectonische waarden
- Het pand is van architectonische betekenis in relatie tot het ontwerp en de compositie van de voorgevel die van betekenis is vanwege de esthetische kwaliteit.

Gaafheid en herkenbaarheid
- Het pand bezit een hoge mate van (architectonische) gaafheid. Het object wekt een oorspronkelijke indruk of heeft veranderingen ondergaan waarbij het oorspronkelijke beeld herkenbaar is gebleven.

Zeldzaamheid
- Het object bezit een architectuurhistorische zeldzaamheid vanwege de bijzondere detaillering, de ornamenten en de gaafheid in relatie tot het ouderdom

Waardevolle elementen:
- Het decoratieve pleisterwerk van de gevels.
- De nog oorspronkelijke ramen met glas-in-lood.
- De decoratieve oorspronkelijke voordeur

Uitgangspunten voor wijzigingen aan het object:
- Behoud van de historische bouwmassa.
- Behoud van de dakvorm en richting.
- Behoud van de compositie van de gevels.
- Behoud van de waardevolle elementen van de gevels.
- Behoud van de oorspronkelijke ramen en voordeur, (indeling, materiaalgebruik en detaillering).

Bescherming:

De bouwmassa, de gevels en waardevolle elementen van het op de verbeelding aangegeven bouwvlak.

23. Voorbeeld van een beschrijving en maatwerkbescherming van een pand

Het is gebleken dat er nog een groot aantal panden aanwezig zijn die geen enkele vorm van bescherming genieten, maar wel van groot belang zijn voor de historie en het karakter van de kernen en gehuchten van Simpelveld. Omdat deze panden niet beschermd zijn, kan de eigenaar zonder belemmering een sloopvergunning aanvragen, en moet een dergelijke vergunning op dit moment worden verleend.
Hierdoor wordt een aantal historisch belangrijke panden in Simpelveld mogelijk bedreigd. Om dit te voorkomen, is het wenselijk om op korte termijn, in samenwerking met de heemkundevereniging, een lijst op te stellen van bedreigd erfgoed. Deze lijst kan dienen als basis om waardevolle panden en objecten te identificeren en prioriteiten te stellen voor bescherming. Voordat tot daadwerkelijke bescherming in de vorm van aanwijzing tot gemeentelijk monument kan worden overgegaan, is het noodzakelijk om in de Verordening fysieke leefomgeving bepalingen voor de bescherming van erfgoed op te nemen. De raad zal hierover een besluit moeten nemen. Door dit proces te initiëren, kan het waardevolle erfgoed van Simpelveld beter worden behouden en beschermd tegen onomkeerbare veranderingen.

Panden en objecten met positieve waarden (beeldbepalend)
De panden en objecten met positieve waarden zijn historisch en ruimtelijk van groot belang voor de beleving van de historische nederzettingsstructuren en het cultuurhistorisch waardevolle landschap. Hoewel deze panden en objecten een mindere mate van gaafheid en authenticiteit hebben dan die met (zeer) hoge waarden, blijven ze door hun historische verschijningsvorm, architectuur, gevelindeling en gevelornamenten van cultuurhistorische waarde. Veelal zijn originele details verloren gegaan door aanpassingen zoals het vervangen van ramen of wijzigingen in de indeling. Desondanks zijn de hoofdvormen en het historische gevelbeeld in de meeste gevallen nog in redelijke staat bewaard gebleven. Dit maakt behoud, herstel en versterking van deze elementen wenselijk.
Voor deze categorie geldt dat behoud gericht is op het ruimtelijk historisch gevelbeeld en/of de hoofdvormen van de gebouwen. De aan deze kwalificatie te koppelen regelgeving kan ervoor zorgen dat alleen de buitenzijde van het gebouw beschermd wordt. Bij sloop is een vergunning vereist, zowel voor het gehele gebouw als voor specifieke onderdelen ervan. Het uitgangspunt hierbij is om het gebouw of de kenmerkende onderdelen te behouden. Bij verbouwing, aanbouw, schilderwerk of andere wijzigingen aan een karakteristiek gebouw kunnen in principe dezelfde regels gelden als voor andere gebouwen. Echter, een specifieke toetsing aan de historische karakteristiek en beeldbepalende functie van het pand is noodzakelijk om de cultuurhistorische waarden te waarborgen en te versterken.

Panden en objecten met basiswaarden (beeld ondersteunend)
De panden met basiswaarden hebben een ondersteunende rol binnen het cultuurhistorische geheel. Hoewel ze individueel minder uitzonderlijke historische of architectonische waarde hebben, zijn ze van belang voor de samenhang en beleving van de historische kernen en het waardevolle cultuurlandschap. Deze gebouwen versterken de uitstraling en het karakter van een historisch ensemble en dragen bij aan de herkenbaarheid en authenticiteit van het gebied. Voor deze categorie ligt de nadruk op het behoud van de bestaande bouwmassa en de belangrijkste ruimtelijke kenmerken, zoals goothoogte, dakvorm en dakrichting. Ook het kleur- en materiaalgebruik van gevels en daken speelt een belangrijke rol in het visuele en historische samenspel met de omgeving. Hoewel er bij deze panden minder strikte regels gelden dan bij panden met hogere waarden, is het wenselijk om richtlijnen op te stellen die zorgen voor een consistent en harmonieus straat- en landschapsbeeld. Deze richtlijnen kunnen bijvoorbeeld bepalen dat wijzigingen of herstellingen qua materialen, kleuren en vormgeving aansluiten bij de bestaande bouw en de omliggende cultuurhistorische omgeving. Zo blijft de ruimtelijke en historische samenhang van de omgeving behouden en versterkt.

Maatwerk bescherming
Hierboven zijn de globale uitgangspunten voor de bescherming van de bovengenoemde categorieën aangegeven. De bescherming is echter maatwerk. In het omgevingsplan kunnen slechts algemene uitgangspunten per categorie worden vastgelegd. Voor het maatwerk is het wenselijk om op een later tijdstip voor elk pand een (korte) beschrijving te maken, waarin de monumentale waarden worden omschreven en gemotiveerd waarom een pand voor bescherming in aanmerking komt. Daarnaast worden in de beschrijving de waardevolle elementen en specifieke uitgangspunten voor wijzigingen opgenomen.
Deze beschrijving, die in juridische zin wordt gekoppeld aan de regels in het omgevingsplan, schept duidelijkheid en rechtszekerheid voor de eigenaar en vormt een toetsingskader voor de gemeente. In afbeelding 23 is een voorbeeld van een maatwerkomschrijving weergegeven.

Bouwhistorische verwachting en te verwachten monumentale waarden in het interieur
Naast de waardering van bouwwerken is het in sommige gevallen wenselijk en relevant om een bouwhistorische verwachting toe te kennen aan panden en objecten. Dit biedt inzicht in mogelijke historische elementen binnen panden die niet als gemeentelijk monument zijn aangewezen en waarvan het interieur daarom niet automatisch beschermd is. Door historisch kaartmateriaal en uiterlijke kenmerken van gebouwen te bestuderen, kunnen aanwijzingen worden gevonden die wijzen op verborgen bouwhistorische waarden. Denk hierbij aan: oude kelders, schouwen, en historische constructieonderdelen zoals vakwerk balklagen en kapconstructies.

Als een pand met een bouwhistorische verwachting wordt verbouwd, kan de gemeente:
1. Inspectie uitvoeren: Een bezoek brengen om te beoordelen of er waardevolle historische elementen aanwezig zijn.
2. Bewustwording creëren: Met de eigenaar in overleg treden om de waardevolle onderdelen onder de aandacht te brengen.
3. Motiveren tot behoud: Eigenaars informeren over de historische betekenis en hen aanmoedigen zorgvuldig met deze onderdelen om te gaan. Waar mogelijk kunnen praktische richtlijnen en advies worden gegeven.

Door bouwhistorische verwachtingen toe te kennen en bewustwording te stimuleren, wordt niet alleen de zichtbare maar ook de verborgen historie van de gemeente Simpelveld gekoesterd. Dit sluit aan bij de ambitie om het cultureel erfgoed integraal te behouden en respectvol te behandelen.

Beschermingszone
Rijksmonumenten zijn beschermd op grond van de Erfgoedwet. Wijzigingen in de omgeving van een rijksmonument kunnen echter ook de visuele historische beleving en waarden van het monument aantasten. Dit geldt eveneens voor de panden die door de gemeente in het omgevingsplan worden beschermd. Om deze reden is het wenselijk om in het omgevingsplan, afhankelijk van de aard en de situatie van het rijksmonument of gemeentelijk beschermde pand, een “beschermingszone” te creëren om visuele aantasting van het pand of object te voorkomen.

24. Klein erfgoed: het grenskruis op de oude Bocholtzerweg te Bocholtzerheide

25. Klein erfgoed: de zwingelput te Huls Simpelveld foto Chris Willems

3.9 Klein gebouwd erfgoed

Naast woningen, boerderijen en andere gebouwen is er ook klein erfgoed dat van waarde is. Dit omvat kruisen, kapellen en andere kleine gebouwde elementen, zoals tuinmuren, straatmeubilair (bijvoorbeeld pompen) en bakhuisjes. Hoewel niet al deze elementen even waardevol zijn, vormen zij wel karakteristieke onderdelen van de dorpen en het landschap. Om deze reden zijn zij behoudenswaardig. Sommige objecten onderscheiden zich door een uitzonderlijk hoge mate van gaafheid en authenticiteit. In het omgevingsplan worden voorschriften opgenomen om het behoud van deze elementen te waarborgen. Waar nodig zal maatwerk worden toegepast om de authenticiteit van deze objecten te beschermen.

3.10 Bewustwording en draagvlak

Het belangrijkste instrument voor het behoud van erfgoed blijft het creëren van bewustwording en draagvlak bij inwoners en eigenaren van erfgoed. Veel erfgoed wordt niet als zodanig herkend en als vanzelfsprekend ervaren. Inwoners zijn zich niet altijd bewust van de bijzondere kwaliteiten die erfgoed met zich meebrengt. Vaak ontstaat het besef pas wanneer één of meerdere belangrijke historische gebouwen of andere relicten verdwenen zijn. Maar tegen die tijd is het meestal te laat, want: “weg is weg”.
De afgelopen jaren is zowel in maatschappelijk als in politiek opzicht een kentering merkbaar in de waardering voor erfgoed. Nu meer mensen hun vrije tijd doorbrengen in de directe woon- en leefomgeving, groeit ook de aandacht voor de kwaliteit en identiteit van die omgeving. De historische belevingswaarde speelt een belangrijke rol in het gevoel van thuis zijn in een omgeving. Cultuurhistorische waarden kunnen bijdragen aan het versterken van de eigen identiteit van een dorp of kern. “Het vertellen van het verhaal van de plek en haar geschiedenis is essentieel om onze trots door te geven aan de jeugd.” Dit verhaal kan worden gekoppeld aan en gevisualiseerd door middel van het rijke erfgoed van de gemeente Simpelveld.
In het kader van dit erfgoedbeleid en de opstelling van een omgevingsplan zal het volledige ruimtelijke erfgoed van Simpelveld worden geïnventariseerd, geselecteerd en gewaardeerd. De inventarisatie en bijbehorende waardenkaarten zullen talrijke elementen bevatten die gebruikt kunnen worden om het erfgoed te visualiseren. In samenwerking met de plaatselijke heemkundevereniging kunnen deze kaarten verder worden ontwikkeld en ontsloten, waarbij de verhalen van Simpelveld worden gekoppeld aan het fysieke erfgoed.
Voor het overbrengen van de verhalen van Simpelveld aan de inwoners is het wenselijk een communicatie- en marketingstrategie op te stellen. Om zoveel mogelijk inwoners te bereiken, is het belangrijk moderne en toegankelijke middelen in te zetten, zoals plaatselijke bladen, lokale televisie en online platforms (Facebook, Instagram, enzovoort). Het genereren van interesse en draagvlak vraagt om herhaling. Net als bij reclame is het een kwestie van regelmatig onder de aandacht brengen voordat daadwerkelijk interesse ontstaat.

3.11 Consequenties van de bescherming

Het is een veelvoorkomende misvatting dat aan beschermd erfgoed niets meer mag worden veranderd. Deze veronderstelling is echter onjuist. Veranderingen aan een beschermd pand zijn toegestaan, mits de monumentale waarden van het pand worden gerespecteerd. In sommige gevallen is het aanpassen van een beschermd pand zelfs wenselijk. Hedendaagse erfgoedzorg streeft namelijk naar een functioneel gebruik van erfgoed, omdat dit de beste garantie biedt voor de instandhouding ervan. Dit houdt in dat verantwoorde aanpassingen die bijdragen aan de functionele bruikbaarheid van een beschermd pand mogelijk moeten zijn, zolang deze passen binnen de monumentale waarde.
In de praktijk blijken de belangen van erfgoedeigenaren en de gemeente vaak niet tegengesteld te zijn. Het behoud van de monumentale waarden van waardevolle panden is van maatschappelijk belang. Bovendien hebben de meeste eigenaren van dergelijke panden in het verleden al aangetoond op zorgvuldige wijze met de monumentale waarden om te gaan. Was dit niet het geval geweest, dan zouden de waarden van het object verloren zijn gegaan en zou het pand niet in aanmerking zijn gekomen voor bescherming.
Eigenaren van historische panden mogen trots zijn op hun bezit. De verbondenheid met hun pand zorgt er doorgaans voor dat zij gemotiveerd zijn om het in goede staat te houden, wat zowel in hun persoonlijk als economisch belang is. De primaire verantwoordelijkheid voor de instandhouding van beschermde panden ligt dan ook bij de eigenaren zelf. Bescherming van een waardevol pand impliceert niet dat de gemeenschap een morele verplichting heeft om de instandhouding van het pand financieel of anderszins op zich te nemen.

26. Via de website van de stichting ERM is veel praktische informatie over verduurzaming van monumenten te verkrijgen

3.12 Consequenties voor duurzaamheid

De zorg voor erfgoed heeft raakvlakken met diverse beleidsterreinen, zoals toerisme, beheer van de openbare ruimte, groen en landschap, en ruimtelijke kwaliteit. Veel van deze raakvlakken zijn reeds in deze nota besproken. Een belangrijk nieuw beleidsveld is echter duurzaamheid. Omdat er een schijnbare tegenstelling lijkt te bestaan tussen erfgoed en duurzaamheid, worden de verbanden tussen beide beleidsvelden hieronder verder uitgewerkt.
Duurzaamheid wordt vaak geassocieerd met energiebesparing en het opwekken van duurzame energie, bijvoorbeeld door zonnepanelen of windmolens. Dit leidt soms tot de indruk dat duurzaam bouwen en monumentenzorg niet samengaan. Monumenten zijn immers niet van nature energiezuinig. Toch is duurzaamheid veel meer dan alleen energieprestaties.

Duurzaamheid is van alle tijden. Onze voorouders bouwden al volgens principes die wij nu als duurzaam beschouwen. Monumenten hebben hun duurzaamheid bewezen; ze bestaan immers al decennialang, soms eeuwen. Wat monumenten en historische gebouwen bijzonder duurzaam maakt, zijn de gebruikte materialen en constructiemethoden. Deze gebouwen zijn vaak ontworpen om lang mee te gaan en kunnen goed tegen een stootje. Dit beperkt zowel de afvalstroom als de vraag naar nieuwe grondstoffen. Daarnaast lenen hun materialen zich uitstekend voor hergebruik, en zijn deze gebouwen vaak goed aanpasbaar voor nieuwe functies.
Bovendien werden de materialen van monumenten geproduceerd in een tijdperk waarin energie voornamelijk afkomstig was van menskracht of biobrandstoffen zoals hout. Hierdoor was de uitstoot van CO_2 tijdens de productie vrijwel nihil. Traditionele bouwmaterialen, zoals natuursteen en hout, gaan vaak veel langer mee dan moderne alternatieven. Dit zorgt ervoor dat de milieueffecten van deze materialen worden uitgesmeerd over een veel langere periode, waardoor hun ecologische voetafdruk relatief klein is.

Energiezuinige monumenten: het kan!

Wie aan energiezuinigheid denkt, denkt vaak aan het zelf opwekken van warmte of elektriciteit via zonne-energie. Toch gaat hier een belangrijke stap aan vooraf: het verminderen van het energieverbruik. Dit is de meest effectieve manier om kosten te besparen en tegelijkertijd het milieu te helpen.
Energiezuinigheid en monumenten lijken op het eerste gezicht moeilijk te verenigen, maar in de praktijk is het zeker mogelijk. Het combineren van goed monumentenbehoud met aanpassingen aan hedendaagse gebruiks- en comfortwensen wordt vaak als een uitdaging gezien. Monumenten hebben qua prestaties op het gebied van gebruikscomfort en duurzaamheid vaak te maken met een negatief imago. Initiatieven voor isolatie stuiten regelmatig op bezwaren vanuit monumentenzorg, terwijl nieuwe energiezuinige technieken en installaties vaak niet eenvoudig inpasbaar lijken. Door de beschermde status van monumenten is sloop of vervanging echter geen optie.
Bij monumenten is meestal geen gebruik gemaakt van moderne isolatietechnieken of -materialen. De gebouwschil (zoals vloeren, buitenmuren, vensters, deuren en daken) houdt warmte vaak slecht vast, en verouderde verwarmingsinstallaties of ontoereikende elektrasystemen vergroten het ongemak. Bovendien lijken de mogelijkheden voor duurzame energieopwekking, zoals zonne- of windenergie, beperkt. Technieken als bodemwarmtebenutting en lage temperatuurverwarming zijn vaak nog niet toegepast.
Thermische verbetering van de gebouwschil biedt kansen, maar standaardoplossingen zijn meestal niet toepasbaar vanwege de eisen rondom behoud van het historische beeld en materiaalgebruik. Toevoeging van isolatielagen kan bovendien bouwfysische risico's met zich meebrengen, zoals vochtproblemen door condensvorming. Toch kan met de juiste kennis en expertise (op het gebied van monumentenbehoud, bouwfysica en installatietechniek) vaak een aanzienlijke milieuwinst en energiebesparing worden gerealiseerd.
Er is inmiddels veel ervaring opgedaan met verduurzamingsmaatregelen binnen monumenten. De mogelijkheden worden daarbij telkens bepaald door het specifieke gebouw. Door slimme aanpassingen of vervanging van installaties kan de energie-efficiëntie vaak aanzienlijk worden verhoogd. Ook duurzame energieopwekking, zoals zonnepanelen op een niet-zichtbare plek, behoort in veel gevallen tot de mogelijkheden. Praktische informatie over verduurzaming van monumenten is beschikbaar via de website van de Stichting ERM en via informatiedocumenten van IBA Parkstad.
In hoofdstuk 4.3 wordt verder ingegaan op de kwaliteitsverbetering van erfgoed door middel van proactieve informatievoorziening aan erfgoedeigenaren en het leveren van maatwerk. Duurzaamheid en energiemaatregelen spelen hierbij een belangrijke rol.

27. De mogelijkheden tot plaatsen van zonnepanelen zijn door de RCE verruimd. In deze afbeelding zijn de mogelijkheden aangegeven. Er wordt altijd gezocht naar oplossingen die het monument of beschermde gezicht zo weinig mogelijk visueel aantasten

28. Voorbeeld van een oplossing van zonnepanelen op een niet monumentaal bijgebouw

29. Voorbeeld van verdiept aangelegde zonnepanele in een waardevol en kwetsbaar groengebied

Zonneweides en windmolens in het heuvellandschap

In het kader van de energietransitie en de stijgende energieprijzen wordt het steeds noodzakelijker om zonnepanelen te plaatsen. Hoewel windmolens en zonneweides een belangrijke rol spelen in de energietransitie, hebben ze vaak een aanzienlijke impact op het landschap. In de regio rondom de gemeente Simpelveld, zoals op het grensoverschrijdende Avantis tussen Heerlen en Aken en direct over de grens bij Bocholtz, zijn al windmolens geplaatst. Binnen de gemeente Simpelveld zelf zijn momenteel nog geen windmolens aanwezig. Wel is er een zonneweide geplaatst op het voormalige stort aan de Preutersweg ten noorden van Bocholtz (nabij het tankstation Tienbaan aan de A76). Het Zuid-Limburgse Heuvelland is een bijzonder en kwetsbaar landschap dat zowel door toeristen als inwoners zeer wordt gewaardeerd. Simpelveld profiteert van deze toeristische aantrekkingskracht en het unieke landschap draagt bij aan de kwaliteit van leven voor haar inwoners. Daarom is het belangrijk dit landschap zoveel mogelijk te behouden. Windmolens en zonneweides kunnen echter een negatief effect hebben op het waardevolle heuvellandschap.

Om deze reden is het noodzakelijk terughoudend te zijn met het plaatsen van dergelijke installaties in de gemeente. Uit een inventarisatie en waardering van het landschap zal moeten blijken waar windmolens en zonneweides mogelijk toelaatbaar zijn. De zonneweide op het voormalige stort aan de Preutersweg is gelegen op de heuvel en omzoomd met bomen waardoor dit niet inzichtelijk is. Over het algemeen zijn grote zonneweides echter onwenselijk in het inzichtelijke cultuur- en heuvellandschap vanwege de visuele impact, het verlies van waardevolle landbouwgrond en de beschikbaarheid van alternatieve locaties, zoals daken van bedrijfsgebouwen. Het gebruik van zonnepanelen op (grote) daken, met name van bedrijfspanden, wordt daarom actief gestimuleerd.

Zonnepanelen op monumenten en karakteristieke panden en in waardevolle gebieden
Het aanbrengen van zonnepanelen op rijksmonumenten en karakteristieke panden kan nadelige gevolgen hebben voor de monumentale verschijningsvorm van deze gebouwen. Dit geldt ook voor zonnepanelen op panden die gelegen zijn op zichtbare locaties in het waardevolle heuvellandschap, waar het dakenlandschap een belangrijk onderdeel vormt van de omgeving. Om dit te reguleren, is het noodzakelijk om voor het plaatsen van zonnepanelen op waardevolle panden en in waardevolle gebieden een omgevingsvergunning te eisen.

Versoepeling richtlijnen rijksdienst **|** De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft richtlijnen opgesteld die bepalen wanneer zonnepanelen op monumenten, waardevolle panden en in beschermde gebieden toelaatbaar zijn. In het kader van de energietransitie zijn deze richtlijnen versoepeld. Waar voorheen zonnepanelen in het zicht niet werden toegestaan, is dit nu onder voorwaarden wel mogelijk.

Hierbij gelden de volgende uitgangspunten:
- Alternatieven op minder zichtbare locaties op het pand of perceel zijn overwogen, maar leveren geen rendabele installatie op.
- De energieopwekking is bedoeld voor eigen gebruik, en er wordt geen waardevol groen gekapt om de bezonning te verbeteren.
- Het ontwerp van de installatie is zorgvuldig en voorkomt een onevenredige visuele verstoring van het monument of zijn omgeving. Dit houdt onder andere in:
    - Historische dakelementen zoals schoorstenen, dakkapellen en decoraties blijven behouden.
    - De panelen worden in een rechthoekig en regelmatig geordend plan gelegd dat ondergeschikt blijft aan de hoofdvorm van het dak en de aanwezige elementen.
    - De panelen hebben een kleur die zoveel mogelijk aansluit bij het dak en vermijden hinderlijke patronen, reflectie of opvallende randen.
    - Maximale energieopbrengst mag niet ten koste gaan van de monumentale waarden.
    - Bijzondere daken, beschermde stads- en dorpsgezichten, gebouwen binnen complexmonumenten en historische buitenplaatsen hebben specifieke aanvullende uitgangspunten.

Zonnepanelen zijn niet toegestaan op:
- Daken met een bijzondere vorm, zoals ronde of spitse daken, of met bijzondere materialen zoals riet, leien, metalen of zeldzame dakpannen.
- Daken met decoratieve patronen in de dakbedekking.
- Daken binnen beschermde stads- en dorpsgezichten die zichtbaar zijn vanuit de openbare ruimte.
- Hoofdgebouwen van historische buitenplaatsen en zichtbare bijgebouwen binnen de parkaanleg.

Reversibele plaatsing | Wanneer toestemming wordt gegeven voor het plaatsen van zonnepanelen op waardevolle panden, dient de installatie reversibel te zijn. Dit betekent dat de zonnepanelen los boven de dakbedekking worden geplaatst, zodat geen schade ontstaat aan de historische dakpannen. Zonnepanelen hebben immers een beperkte levensduur en kunnen in de toekomst worden vervangen door betere toepassingen.

Ontwikkelen van beleid voor zonnepanelen **|** Het is belangrijk om, mede in het kader van de energietransitie en de versoepelde richtlijnen van de Rijksdienst, een beleid te ontwikkelen dat ruimte biedt voor zonnepanelen en windturbines. Erfgoedzorg en duurzaamheid hebben immers een gezamenlijke ambitie: het sparen van de leefomgeving en materialen. Beide disciplines stellen doelen op lange termijn en vereisen maatwerk. Het is daarom wenselijk om niet rigide om te gaan met zonnepanelen op historische gebouwen en in historische omgevingen, maar samen met eigenaren te zoeken naar oplossingen.

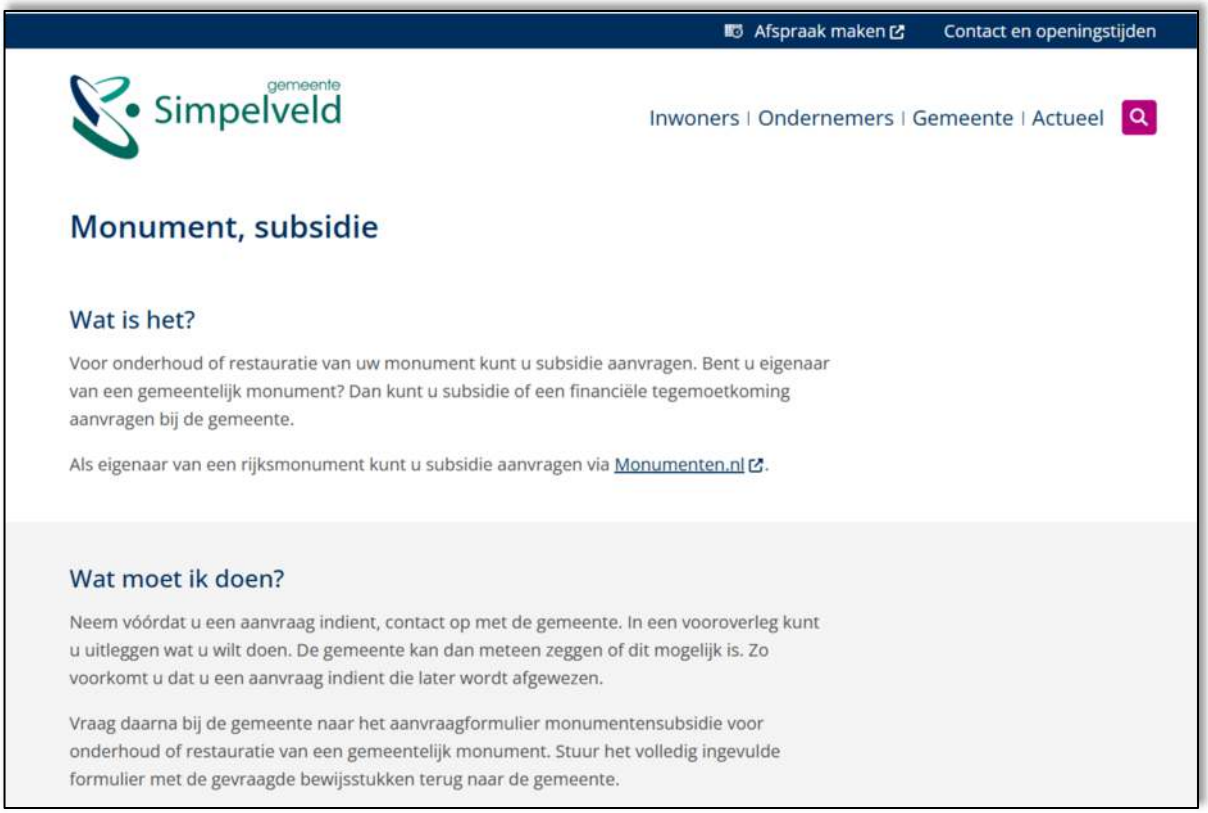

30. Het landschap in de buurt van Vlengedaal 89 te Bocholtz

behoud van de kwaliteit en verbeteren van de duurzaamheid van erfgoed

31. De gemeente wil met eigenaren in gesprek over onderhoud, restauratie, verduurzaming en herbestemming van erfgoed.

32.. Op de website van de gemeente Simpelveld staat al informatie over monumenten en erfgoed. De site zal verder worden uitgebreid en aangepast met de beschreven informatie

4. verbeteren van de kwaliteit en duurzaamheid van erfgoed

4.1 Maatwerk en “mensenwerk”

Het creëren van bewustwording en draagvlak onder monumenteigenaren is cruciaal voor het behoud en de verbetering van de kwaliteit van erfgoed. De regelgeving omtrent erfgoed is vaak complex, en onderhoud en restauratie van monumenten vragen om specifieke kennis die niet altijd beschikbaar is. Erfgoedzorg is daarom maatwerk en vereist nauwe samenwerking tussen eigenaren en de gemeente. Veel monumenteigenaren ervaren de status van hun pand als een bron van problemen en hebben de indruk dat wijzigingen onmogelijk zijn. Goede communicatie is essentieel om deze misvattingen weg te nemen. Zowel de gemeente als de eigenaren hebben immers een gemeenschappelijk doel: het behoud van waardevolle gebouwen voor zowel de gemeenschap als de eigenaar.
Het onderhouden van een monument is een uitdagende en complexe taak. Veel eigenaren zijn onvoldoende op de hoogte van de regelgeving, evenals van subsidie- en financieringsmogelijkheden. Goed onderhoud is essentieel voor het behoud van een monument, vooral wanneer het zijn oorspronkelijke functie heeft verloren. Het vinden van een rendabele herbestemming kan het voortbestaan van een pand waarborgen.De gemeente Simpelveld hecht veel waarde aan goede dienstverlening en wil eigenaren ondersteunen bij het behoud van hun monumenten. Door hen goed te informeren en te begeleiden, kan bewustwording worden vergroot en draagvlak worden gecreëerd.

Duidelijkheid in het vergunningsproces

Een veelvoorkomend knelpunt in het vergunningsproces is het gebrek aan informatie aan het begin van de procedure. Hierdoor moeten plannen vaak meerdere keren heen en weer tussen de gemeentelijke adviescommissie en de initiatiefnemer om tot een aanvaardbaar voorstel te komen. Dit leidt tot vertraging en frustratie bij zowel de gemeente als de eigenaar. Om dit te voorkomen, is het essentieel dat de eisen en toetsingscriteria op voorhand duidelijk en toegankelijk worden gemaakt.
Dit kan bijvoorbeeld door:

- Het publiceren van goede informatie op de gemeentelijke website
- Het organiseren van voorlichtingsbijeenkomsten voor eigenaren en professionals;
- Het aanbieden van een persoonlijk adviesgesprek voorafgaand aan de indiening van een plan.
- Het publiceren van toetsingscriteria en richtlijnen op de gemeentelijke website

Een transparante aanpak bespaart tijd, verhoogt de kwaliteit van de ingediende plannen en draagt bij aan een efficiënter vergunningsproces.

Informatievoorziening

Online informatie | Eigenaren kunnen zich via de gemeentelijke en websites en platforms zoals monumenten.nl oriënteren op de mogelijkheden voor wijzigingen aan een monument, vergunningseisen en subsidie- en financieringsopties. De gemeentelijke website kan daarnaast doorverwijzen naar gespecialiseerde bronnen, zoals de site van de Stichting ERM, met informatie over verduurzaming van monumenten.
Persoonlijke begeleiding | Na de digitale oriëntatie is een persoonlijk gesprek met de gemeente van groot belang. Monumentenzorg is maatwerk en vraagt om aandacht voor de unieke details van elk pand. Vaak verdwijnen karakteristieke elementen, zoals authentieke deuren, raamkozijnen, haarden en dakpannen, door gebrek aan kennis bij eigenaren. Door hen bewust te maken van de waarde van deze onderdelen, kan veel erfgoed behouden blijven.
Gemeente als partner | Een proactieve houding van de gemeente – waarbij eigenaren worden begeleid bij onderhoud, restauratie en energiemaatregelen – bevordert wederzijds begrip. Dit leidt indirect tot betere planvorming en een duurzamere instandhouding van erfgoed.

Algemene en specifieke informatieavonden

Voor monumenteigenaren | Algemene informatieavonden zijn een laagdrempelige manier om eigenaren kennis te laten maken met de mogelijkheden en uitdagingen rondom monumentenzorg. Tijdens deze bijeenkomsten kan de gemeente eigenaren informeren over onderhoud, restauratie en verduurzaming, en vragen beantwoorden over regelgeving en subsidies
Voor professionals | Het is eveneens belangrijk om professionals zoals architecten, makelaars en notarissen van de juiste informatie te voorzien. Een overzicht van rijksmonumenten en gemeentelijk erfgoed op de gemeentelijke website kan bijvoorbeeld een waardevolle bron zijn bij de aan- of verkoop van panden en bij verbouwingen.

Gemeente Amsterdam

Versie definitief

Beleidskader voor het toetsen van ingrepen of herstel van monumenten

Gemeente Amsterdam, Monumenten en Archeologie

Doel

Grondslag

Restauratierichtlijnen

bij verbouw en onderhoud van monumenten

Gemeente Maastricht

September 2011

Gemeente Maastricht

Handboek voor de restauratiepraktijk *gemeente Maastricht* pagina 1

33. Als uitgangpunten en leidraad voor planontwikkeling en planbeoordeling is het wenselijk om richtlijnen op te stellen. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van de richtlijnen die reeds door andere gemeenten, zoals de gemeente Amsterdam en Maastricht zijn opgesteld

Omdat slechts een beperkt aantal architecten gespecialiseerd is in monumentenzorg, is het zinvol om in samenwerking met andere gemeenten informatieavonden te organiseren. Tijdens deze bijeenkomsten kan worden toegelicht welke eisen gelden voor wijzigingen aan monumenten en welke financieringsmogelijkheden beschikbaar zijn. Een beter geïnformeerde architect kan sneller en effectiever werken, wat tijdwinst oplevert voor zowel de klant als de gemeente.

Richtlijnen
Een veelvoorkomend knelpunt in het vergunningsproces is het gebrek aan informatie aan het begin van de procedure. Hierdoor moeten plannen vaak meerdere keren heen en weer tussen de gemeentelijke adviescommissie en de initiatiefnemer om tot een aanvaardbaar voorstel te komen.
Dit onderstreept het belang van heldere richtlijnen voor het toetsen van de vergunningsverlening. Het betreft 'richtlijnen met algemene uitgangspunten voor de planbeoordeling van monumenten' en 'richtlijnen voor het behoud van monumenten'. Hierin worden algemene richtlijnen en restauratieve richtlijnen beschreven die gericht zijn op het behoud van de technische en monumentale kwaliteiten van beschermde objecten. Deze richtlijnen dienen als leidraad voor planontwikkeling, planbeoordeling en de uitvoering van verbouwings- of restauratiewerkzaamheden. Het is geen volledige restauratieve handleiding, maar een beknopte leidraad voor veelvoorkomende praktijkgevallen. Naast een toetsingskader fungeren de richtlijnen ook als informatieve handleiding voor initiatiefnemers. De uitgangspunten in de richtlijnen gelden voor elk monument. Voor het opstellen van de richtlijnen zijn diverse goede voorbeelden beschikbaar, zoals de richtlijnen van de gemeenten Amsterdam en Maastricht.
Daarnaast heeft de Stichting Erkende Restauratiekwaliteit Monumenten (ERM) uitvoeringsrichtlijnen opgesteld. Deze richtlijnen zijn echter voornamelijk gericht op professionals, terwijl de gemeentelijke richtlijnen ook eigenaren inzicht bieden in de planvereisten en de wijze van restauratie. Wat bij een monument mogelijk is, hangt in de meeste gevallen af van de specifieke waarden van dat monument. Deze waarden kunnen door middel van bouwhistorisch onderzoek in kaart worden gebracht, waarover meer in de volgende paragraaf.

4.2 Details en deskundigheid
Om de kwaliteit van het beschermde rijksmonument te bewaken en de monumentale of cultuurhistorische waarden te behouden, heeft de wetgever bepaald dat voor wijzigingen hieraan een vergunning moet worden aangevraagd. Volgens deze methodiek zal ook het gemeentelijke erfgoed in het toekomstige omgevingsplan worden beschermd door middel van een vergunningstelsel.

Werkprocessen
In het verleden zijn de werkprocessen voor vergunningverlening grotendeels gestandaardiseerd. Deze systematiek is doorgezet in de nieuwe Omgevingswet, die per 1 januari 2024 in werking is getreden. Goed ingerichte werkprocessen, ondersteund door duidelijke checklists, vormen een belangrijke waarborg voor zowel de procedure als de kwaliteit van vergunningen. Het is wenselijk om de verschillende werkprocessen opnieuw te evalueren. Ook zal het gemeentelijke erfgoed in de toekomst via het omgevingsplan worden beschermd, waarbij de toetsing hiervan door een omgevingsvergunning wordt geborgd. De werkprocessen zullen hierop moeten worden aangepast. Dit geldt niet alleen voor het gebouwde erfgoed, maar ook voor het landschap, groenvoorzieningen, archeologie, etc.In het kader van de beheersing van werkprocessen moeten gegevens, zoals archeologische informatie, actueel worden gehouden en goed toegankelijk worden gemaakt.

Inhoudelijke aspecten
Wat betreft de inhoudelijke aspecten van de aanvraag voor het wijzigen van erfgoed, zijn vooral details van groot belang. Deze details komen op verschillende momenten in de vergunningprocedure tot uiting. De intake van de aanvraag is hierbij een cruciaal moment. Tijdens de intake en de toets op ontvankelijkheid moet worden gecontroleerd of alle relevante details van de te wijzigen onderdelen zijn toegevoegd. Om dit goed te kunnen beoordelen, moeten medewerkers inzicht hebben in de cultuurhistorische waarden van het monument in relatie tot de voorgestelde wijzigingen. Dit vereist deskundigheid op het gebied van erfgoed.
Tot enkele jaren geleden was de gemeente bij het verlenen van een monumentenvergunning voor een rijksmonument verplicht om advies in te winnen bij de gemeentelijke adviescommissie en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). Als het rijksmonument zich buiten de in de Wegenverkeerswet vastgestelde bebouwde kom bevond, was tevens advies van de provincie vereist. De algemene adviesplicht van de RCE en de provincie is echter komen te vervallen. Alleen bij ingrijpende wijzigingen, geheel of gedeeltelijke sloop, reconstructie of herbestemming van een monument moet nog advies worden gevraagd aan de Rijksdienst, en - voor rijksmonumenten buiten de bebouwde kom - bij de

provincie. In overige gevallen adviseert alleen nog de gemeentelijke adviescommissie. Door het afschaffen van de algehele adviesverplichting, wordt met name bij eenvoudigere plannen belangrijke tijdwinst geboekt, die ten goede komt aan de burger. Keerzijde van de medaille is echter dat zowel de gemeentelijke adviescommissie als de gemeentelijke medewerkers die de advisering voorbereiden over meer deskundigheid moeten beschikken om de plannen op de juiste wijze te (kunnen) beoordelen.

Bouwhistorisch onderzoek

De specifieke waarden van zowel rijksmonumenten als historisch waardevolle panden zijn niet altijd expliciet bekend. Vooral bij rijksmonumenten bestaat vaak slechts een summiere beschrijving en waardestelling. Om meer inzicht te krijgen in deze waarden van een monument, is het in veel gevallen wenselijk om voorafgaand aan de planvorming een bouwhistorisch onderzoek of verkenning uit te voeren. De diepgang van dit onderzoek hangt af van de voorgenomen ingreep en van de vraag welke monumentale waarden in het geding zijn.

Medewerkers van de gemeente moeten op basis van foto's, tekeningen en overige gegevens een eerste inschatting kunnen maken van de aanwezige waarden in relatie tot de gewenste wijzigingen en de consequenties voor die waarden. In sommige gevallen kan een bezoek aan het pand noodzakelijk zijn om een nauwkeurige beoordeling te maken.

Wanneer er geen monumentale waarden in het geding zijn, of wanneer sprake is van een beperkte ingreep, zal geen of slechts een beperkt onderzoek nodig zijn. Het is van belang dat medewerkers van de gemeente voldoende affiniteit en kennis hebben om deze inschatting te maken. Waar nodig zal hiervoor bijscholing worden aangeboden. In complexere gevallen zal een onderzoek door een gespecialiseerde deskundige moeten worden uitgevoerd.

34. De Jacobus de Meerdere kerk van Bocholtz

De deskundigheid van onderzoekers en de kwaliteit van rapporten over bouwhistorisch onderzoek variëren sterk. Daarom moeten bouwhistorische onderzoeken en rapportages voldoen aan de uitvoeringsrichtlijn van de Stichting Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg (ERM), de zogenoemde URL 2007 Bouwhistorische onderzoek met waardestelling. Het uitgangspunt is dat dit onderzoek in een zo vroeg mogelijk stadium plaatsvindt, zodat het kan dienen als leidraad voor de planvorming.
Daarnaast vormt het waardestellend onderzoek, uitgevoerd door een medewerker van de gemeente of een externe deskundige, een toetsingskader voor de beoordeling van aanvragen met betrekking tot de specifieke monumentale waarden van een pand.

Uitvoering en toezicht
Het is niet alleen van belang dat tijdens de planvorming en vergunningprocedure zorgvuldig wordt omgegaan met monumentale waarden en details, maar ook tijdens de uitvoering. Dit kan worden gewaarborgd door voorafgaand aan de start van de bouwwerkzaamheden een overleg te voeren met de eigenaar en de aannemer. Tijdens dit overleg worden het bouwplan en de uitvoering in relatie tot de verleende vergunning in detail afgestemd, en worden belangrijke details en restauratietechnieken besproken.
Daarnaast is het essentieel dat de toezichthouder door de planbeoordelaar nauwkeurig wordt geïnformeerd over de kritische details en uitvoeringstechnieken. Het is wenselijk dat zowel de plantoetser als de toezichthouder aanwezig zijn bij het afstemmingsoverleg met de opdrachtgever en de uitvoerende partijen. Tijdens dit overleg kunnen ook afspraken worden vastgelegd over de momenten waarop terugkoppeling plaatsvindt met de gemeente, om zo de uitvoering zorgvuldig te blijven monitoren.

4.3 Proactieve rol gemeente
Panden en monumenten die niet worden onderhouden of leegstaan, raken in verval. Ze kunnen alleen behouden blijven als ze een bestemming hebben. De gemeente kan hierin een proactieve rol nemen door eigenaren van leegstaande monumenten actief te benaderd om over te gaan tot restauratie en herbestemming. De gemeente Simpelveld wil in het toekomstige omgevingsplan ruimere mogelijkheden opnemen om de herbestemming van leegstaande monumenten en karakteristieke panden te faciliteren.

Om inzicht te krijgen in de staat van monumenten en erfgoed is het wenselijk om een inventarisatie uit te voeren. Dit kan onder meer door middel van een enquête, waarin eigenaren wordt gevraagd welke delen van hun pand in slechte staat verkeren, of het pand op korte of lange termijn leeg komt te staan en of er plannen zijn voor verbouwingen of restauraties. Op basis van de resultaten van deze enquête kan de gemeente in gesprek gaan met eigenaren om gezamenlijk oplossingen te verkennen en maatregelen te treffen.
Door eigenaren in een vroeg stadium bewust te maken van de waarde van hun pand, hen de weg te wijzen en te ondersteunen bij herbestemming, onderhoud of restauratie, ontstaat wederzijds begrip. Dit draagt indirect bij aan een betere planvorming en het behoud van erfgoed.
Daarnaast biedt deze inventarisatie de gemeente inzicht in haar "workload" en vormt het een basis voor het ontwikkelen van een meerjarenwerkplan. Hiermee kan de gemeente niet alleen proactief sturen op instandhouding van erfgoed, maar ook voldoen aan de kwaliteitseisen die in het kader van het Inter Bestuurlijk Toezicht (IBT) worden gesteld op het gebied van monumentenzorg.

4.4 Kerkenvisie
Een categorie gebouwen die bijzondere aandacht en een proactieve houding van de gemeente vraagt, zijn de kerkgebouwen. Zowel de kerk van Bocholtz als de kerk van Simpelveld zijn aangewezen tot (vanwege) beschermd rijksmonument. Dat is de reden waarom de kerkenvisie onderdeel uitmaakt van het erfgoedbeleid.
Kerken waren tot enkele decennia geleden zowel letterlijk als figuurlijk het middelpunt van een stadsdeel of dorp. De kerktorens vormen landmarks en oriëntatiepunten in het landschap. Wie de kerktoren ziet, weet: “Ik ben haast thuis”. Vele generaties lang werden mensen in de kerk gedoopt, werd er getrouwd en gerouwd. Tot enkele decennia geleden was het normaal om wekelijks de kerk te bezoeken. Door vele maatschappelijke veranderingen is dat op dit moment niet meer het geval. Het kerkbezoek beperkt zich momenteel vooral tot de oudere en uitstervende generatie. Hierdoor staan steeds meer kerken onder druk. Door het beperkte aantal kerkgangers lopen de inkomsten van parochies achteruit, waardoor bij de meeste kerken sprake is van een negatieve exploitatie. Vele kerken hebben nog reserves, maar binnen een periode van vijf tot tien jaar wordt de sluiting van de meeste kerken verwacht.
Hoewel kerken primair bedoeld zijn om het geloof te belijden, hebben kerkgebouwen ook maatschappelijke, ruimtelijke, culturele (kunst)historische en meestal ook monumentale betekenis.

35. De Remigiuskerk van Simpelveld

Mede gelet op de niet-religieuze betekenis van kerken voor de maatschappij, is er steeds meer aandacht ontstaan voor kerken die hun oorspronkelijke functie verliezen. Eind 2018 werd door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) het programma *Toekomst Religieus Erfgoed* in het leven geroepen. In het kader van dit programma zijn gemeenten gevraagd om een samenhangende visie voor alle kerken binnen een gemeente, een zogenaamde kerkenvisie, op te stellen.
Ook de gemeente Simpelveld heeft samen met de parochiefederatie “De Pelgrim” een kerkenvisie opgesteld. Deze visie is als bijlage aan deze beleidsnota toegevoegd. Het opstellen van de kerkenvisie is voornamelijk een intern proces, waarbij de kerkbesturen en de parochiefederatie zich aan de hand van een aantal factoren moeten bezinnen op de toekomst van de kerkgebouwen.De gemeente heeft hierbij een ondersteunende en faciliterende rol.

De conclusie van de kerkenvisie is dat er op dit moment te vroeg is om te bepalen wat er met de kerkgebouwen in de gemeente Simpelveld moet gaan gebeuren. Er zijn nog vele factoren onzeker, zoals o.a. de beschikbaarheid en verdeling van pastorale zorg. Binnen nu en vijf jaren zal hierover duidelijkheid ontstaan. De gemeente en parochiefederatie willen in toekomst met elkaar contact hoouden om, op het moment dat er wel duidelijkheid ontstaat, samen oplossingen en her- of nevenbestemmingen te zoeken voor de (eegkomende) kerkgebouwen in de gemeente.

4.5 stimuleren

De eerder genoemde maatregelen dragen bij aan het behoud van de kwaliteit van het waardevolle erfgoed. Zoals reeds vermeld, ligt de primaire verantwoordelijkheid voor de instandhouding van het door de gemeente te beschermen erfgoed bij de eigenaren zelf. Iedere pandeigenaar heeft bijvoorbeeld een persoonlijk belang bij het behouden van zijn onroerend goed in een goede staat van onderhoud. De bescherming van een waardevol pand betekent dan ook niet dat de gemeenschap een morele plicht heeft om de instandhouding van dat object op zich te nemen.
Toch kan het in sommige gevallen wenselijk zijn om extra stimulansen te bieden—financieel of anderszins—om erfgoedwaarden die dreigen te verdwijnen te behouden en om waarden die in het verleden verloren zijn gegaan te herstellen. In dat kader streven wij naar een dynamische subsidieregeling. Daarbij wordt allereerst gekeken naar andere beschikbare mogelijkheden, en wordt ondersteuning geboden waar dit absoluut noodzakelijk is. Dit gebeurt op basis van de volgende beleidsuitgangspunten.

4.5.1 rijksmonumenten

onderhoud en kleinschalige restauraties van rijksmonumenten
Eigenaren van rijksmonumenten die (oorspronkelijk) geen woonhuis zijn, kunnen van het Rijk een subsidie van 50% ontvangen voor het onderhoud van hun monument. Voor kerkgebouwen en molens is daarnaast een aanvullende provinciale subsidie van 10% beschikbaar.
Voor woonhuizen geldt de woonhuissubsidieregeling van de Rijksdienst, op basis waarvan eigenaren een subsidie van 38% kunnen verkrijgen. Daarnaast bestaat de mogelijkheid om een gunstige lening af te sluiten bij het Restauratiefonds.
Gezien de beschikbare subsidieregelingen van zowel het Rijk als de provincie, is er geen aanleiding om aanvullend een financiële bijdrage te verstrekken voor het onderhoud van rijksmonumenten.
Kleinere rijksmonumenten met een herbouwwaarde onder de €200.000,- vallen echter buiten de bestaande regelingen, aangezien de rijksregeling een ondergrens hanteert van €3.000,- aan subsidiabele kosten. Ter bevordering van de instandhouding van deze veelal religieuze kleine rijksmonumenten zal in de op te stellen gemeentelijke subsidieregeling voor klein erfgoed een vangnet worden opgenomen.

grootschalige restauratie van rijksmonumenten
Woonhuizen kunnen voor grootschalige restauratie in aanmerking komen voor dezelfde faciliteiten als bij onderhoud en kleinschalige restauraties.
Het budget voor de restauratie van rijksmonumenten die geen woonhuis zijn—waarvoor voorheen aanvragen bij de Rijksdienst konden worden ingediend—is inmiddels naar rato van het aantal monumenten verdeeld en ondergebracht bij de provincies.
De provincie Limburg biedt momenteel een subsidieregeling voor grootschalige restauraties. De subsidie bedraagt 40% van de subsidiabele kosten, met een minimum van €32.000,- en een maximum van €400.000,-. Voor sommige monumenten geldt een hoger subsidiepercentage van 40% met een maximum van €400.000,-. Dit betreft monumenten waarbij het verhaal van de locatie wordt uitgedragen, maatschappelijk is ingebed, en aantoonbaar openbaar toegankelijk is, zodat de (lokale) gemeenschap bij het monument wordt betrokken.

36. Het decoratieve pleisterwerk van dit karakteristieke pand (het oude schoolgebouw) in het centrum van Simpelveld kan worden aangemerkt als bijzonder onderdeel.

Daarnaast geldt als voorwaarde dat het monument na voltooiing van de restauratie een duurzame economische, toeristische en/of maatschappelijke functie krijgt.
Voor kerken geldt een afzonderlijke regeling. Het subsidiepercentage hiervoor bedraagt 50%, met een minimale subsidie van €100.000,- en een maximale subsidie van €500.000,-.

ruimere herbestemmingen
Bij het opstellen van het omgevingsplan is het wenselijk om ruimere bestemmingsmogelijkheden of wijzigingsbevoegdheden op te nemen, zodat de herbestemming van leegstaande monumenten wordt vergemakkelijkt. In veel gevallen kan herbestemming, in combinatie met de bovengenoemde subsidiemogelijkheden, bijdragen aan zowel de restauratie als de rendabele exploitatie en instandhouding van een rijksmonument.

4.5.2 te beschermen karakteristieke panden

Simpelveld kent momenteel geen gemeentelijke monumenten of andere beschermde panden. Het is echter de bedoeling om in de toekomst bepaalde panden te beschermen. Daarbij zal worden gezocht naar een evenwichtige selectie van waardevolle gebouwen. Zoals eerder vermeld, ligt de primaire verantwoordelijkheid voor het behoud van deze door de gemeente te beschermen panden bij de eigenaren zelf.

subsdieregeling voor bijzondere onderdelen
Dit betekent echter niet dat de gemeente deze verantwoordelijkheid volledig overneemt of een royale subsidieregeling moet instellen. Indien er extra kosten ontstaan voor eigenaren van gemeentelijk beschermde panden, zijn deze met name gerelateerd aan het onderhoud van bijzondere (monumentale) onderdelen. De subsidieregeling voor waardevolle panden zal dan ook specifiek gericht worden op deze bijzondere en monumentale onderdelen.
Voor de subsidieregeling worden de volgende uitgangspunten geformuleerd.
Bijzondere onderdelen
Bijzondere onderdelen zijn beschermingswaardige elementen van een pand die:

- in architectonische, bouwhistorische of cultuurhistorische zin bepalend zijn voor de monumentale waarde van het pand;
- niet direct functioneel zijn en/of details bevatten die niet voorkomen in een vergelijkbaar gebouw of object dat geen beschermd pand is;
- waarvan de instandhouding relatief hoge kosten met zich meebrengt in vergelijking met de overige instandhoudingskosten van het beschermde pand;
- waarvan de instandhouding aantoonbaar hogere kosten met zich meebrengt in vergelijking met een soortgelijk gebouw of object dat geen beschermd erfgoed is.

Voorbeelden van bijzondere onderdelen:

- *Exterieur:* bijzonder voegwerk, natuursteenelementen, decoratieve gepleisterde ornamenten, oorspronkelijke ramen, deuren en kozijnen, glas-in-lood, decoratief hout- en lijstwerk (zoals goten), dakbekroningen en sierelementen.
- *Interieur:* monumentale kap-, balk- en vloerconstructies, monumentale schoorsteenmantels, decoratieve stucplafonds en ornamenten, decoratief schilderwerk.

De financiële ondersteuning van de gemeente in de vorm van subsidie zal zich richten op deze onderdelen. Hiermee wordt bijgedragen aan een effectieve erfgoedzorg. In het kader van cultuurhistorisch behoud zijn juist deze details van groot belang, ook al worden ze soms over het hoofd gezien.

ruimere herbestemmingsmogelijkheden
Net als bij rijksmonumenten zullen voor de te beschermen waardevolle karakteristieke panden ruimere herbestemmingsmogelijkheden worden opgenomen. In de meeste gevallen draagt herbestemming bij aan de restauratie, rendabele exploitatie en instandhouding van het karakteristieke pand. De noodzaak tot herbestemming zal per te beschermen karakteristiek pand worden onderzocht en gewogen in het omgevingsplan.

grootschalige restauraties
Ook voor te beschermen karakteristieke panden die niet zijn aangewezen als gemeentelijk monument, kunnen grootschalige restauraties noodzakelijk zijn, wat vaak gepaard gaat met hoge kosten. Denk bijvoorbeeld aan een vakwerkpand waarvan de gehele constructie en de vakwerkvullingen gerestaureerd moeten worden. Wanneer een schuur wordt herbestemd tot woonhuis of recreatiewoning, kan

deze nieuwe bestemming geheel of gedeeltelijk dienen als financiering voor de restauratie. Dit is echter niet altijd het geval; vaak kan een dergelijk karakteristiek vakwerkpand zonder uitgebreide restauratie niet behouden blijven, waardoor verder verval dreigt en de voor het Heuvelland typerende bebouwing verloren gaat.
Om dit te voorkomen, bestaat de mogelijkheid om in dergelijke gevallen een reeds beschermd karakteristiek pand op incidentele basis aan te wijzen als gemeentelijk monument. Hiermee wordt de eigenaar de mogelijkheid geboden gebruik te maken van de restauratieregeling van de provincie Limburg, die naast rijksmonumenten ook voorziet in de subsidiëring van gemeentelijke monumenten. Het is echter de bedoeling om alleen beschermde karakteristieke panden aan te wijzen waarvoor grootschalige restauratie zonder provinciale subsidie niet haalbaar is en waardoor de instandhouding van het pand in gevaar komt.
Om deze mogelijkheid te faciliteren, zal in de te wijzigen Verordening Fysieke Leefomgeving de mogelijkheid worden opgenomen om gemeentelijke monumenten aan te wijzen, conform de hierboven genoemde beleidslijn.

4.5.3 klein erfgoed

Naast karakteristieke panden kent de gemeente ook klein erfgoed, zoals wegkruisen, bidkapellen en herdenkingsmonumenten. Deze objecten zijn stuk voor stuk bijzonder en van cultuurhistorische waarde. Hoewel zij (ook na herbestemming) geen economisch rendabele gebruiksfunctie hebben, fungeren ze vaak als landmarks of historische relicten van algemeen maatschappelijk belang.
Veel van deze objecten worden onderhouden door vrijwilligers uit buurtschappen. Toch zijn er waarschijnlijk ook blinde vlekken: objecten waarvoor niemand verantwoordelijkheid neemt. Het zou daarom wenselijk zijn om samen met vrijwilligers en heemkundevereniging te onderzoeken of een overkoepelende en coördinerende organisatie of stichting kan worden opgezet. Zo kan ook het onderhoud van de blinde vlekken worden gewaarborgd en het beheer van klein erfgoed planmatiger worden aangepakt.
Een bijkomend voordeel van onderhoud door vrijwilligers is dat hierdoor wellicht in toekomst een provinciale subsidie van 50% kan worden verkregen. De gemeente kan de overige 50% bijdragen, waardoor het behoud van klein erfgoed op een kostenefficiënte wijze kan worden gewaarborgd.

4.5.4 groen erfgoed

De Provincie Limburg stimuleert grondeigenaren en gemeenten om landschapselementen in stand te houden en goed te beheren. Hiervoor bieden zij subsidie via de nieuwe subsidieregeling “Landschapselementen 2025”. Wij willen agrariërs en grondeigenaren actief aanmoedigen om van deze regeling gebruik te maken. Hiermee kunnen waardevolle landschapselementen, zoals hagen, graften, holle wegen en hoogstamboomgaarden, worden hersteld en teruggebracht in ons deel van het Heuvelland. Dit komt ten goede aan de aantrekkelijkheid van het Heuvelland.

4.5.5 stimulerings- en subsidiebeleid

In eerste instantie onderzoeken we welke andere stimuleringsmogelijkheden beschikbaar zijn, zoals regelingen van het Rijk en de Provincie. Wij wijzen erfgoedeigenaren op deze regelingen en bieden aanvullende financiële ondersteuning wanneer dit absoluut noodzakelijk is om de gewenste resultaten te behalen. De hierboven genoemde uitgangspunten worden verder uitgewerkt in een subsidieregeling. Naar verwachting zal in 2029 een evaluatie van de regeling plaatsvinden. We meten de effecten van de maatregelen en passen de regeling indien nodig aan.

De beleving van erfgoed

37. De stoomtrein vormt een belangrijke toeristische trekpleister voor Simpelveld

38. Ook het heuvellandschap heeft veel aantrekkingskracht op toeristen.

5. De beleving van erfgoed

5.1 Inleiding en Faro

Het besef van cultuur(historie) in algemene zin is de afgelopen jaren sterk toegenomen. Doordat meer mensen hun vrije tijd in hun directe woon- en leefomgeving doorbrengen, groeit ook de aandacht voor de kwaliteit van die omgeving. De belevingswaarde van een omgeving is een belangrijke factor voor mensen bij het kiezen van een plek om te wonen. De identiteit van een dorp of stad wordt vaak bepaald door het culturele erfgoed. Erfgoed heeft echter niet alleen een culturele, maar ook een economische waarde. De beleving van de kernen, het landschap en het erfgoed speelt hierin een cruciale rol. Om deze redenen zet de gemeente Simpelveld zich in de komende periode in op het beter beleefbaar maken van het landschap en haar erfgoed. Deze aanpak sluit aan op de uitgangspunten van het verdrag van Faro.

5.2 Verbeteren van de fysieke beleving van historische gebieden en erfgoed

Het beter beleefbaar maken van erfgoed kan in fysieke zin worden bereikt door bij de herinrichting van historische dorpskernen en waardevolle historische gebieden te kiezen voor passende bestrating, groenaanleg en straatmeubilair. Het is wenselijk om bij dergelijke projecten in een vroeg stadium een cultuurhistorisch onderzoek uit te voeren. Hierbij worden historische foto's en kaartmateriaal verzameld, die kunnen dienen als inspiratie voor inrichting en ontwerp.
Ook bij het (her)ontwikkelen van nieuwe (woon)gebieden is het aan te raden om een dergelijk onderzoek te laten uitvoeren. Dit stelt de gemeente in staat om vooraf gebiedsspecifieke eisen te formuleren voor partijen die een ontwikkelingsplan willen indienen. Door bestaande historische kwaliteiten, zoals wegen, beplanting en hoogteverschillen, in de ontwikkeling te integreren, blijft de cultuurhistorische identiteit en het verhaal van de plek zichtbaar en herkenbaar.
Archeologisch erfgoed bevindt zich doorgaans onder de grond en is daardoor niet direct zichtbaar. In sommige gevallen kan dit erfgoed echter worden belicht door bijvoorbeeld de contouren van een gebouw op de archeologische vindplaats zichtbaar te maken en/of informatieborden te plaatsen. De provincie Limburg biedt een subsidieregeling aan waarmee dit soort initiatieven kunnen worden gefinancierd. Dit biedt met name kansen om het Romeinse verleden van de gemeente Simpelveld, en vooral van de kern Bocholtz, zichtbaar te maken.

5.3 Toerisme en vrije tijdseconomie

Erfgoed is niet alleen van historische en culturele waarde, maar ook van economisch belang. De gemeente Simpelveld profileert zich steeds meer als toeristische bestemming. Beide kernen hebben daarbij hun eigen toeristische thema: Bocholtz richt zich op het Romeinse verleden, terwijl Simpelveld bekendstaat om het Miljoenenlijntje en de stoomtreinen. De verblijfsrecreatie wordt actief bevorderd, waarbij verbindingen worden gelegd tussen de toeristische elementen en de centra van beide kernen.
De gemeente Simpelveld vormt voor Parkstad de toegangspoort tot het Heuvelland. Simpelveld is een ideale uitvalsbasis voor zowel stedelijke attracties in Parkstad als recreatieve activiteiten in het Heuvelland. De gemeente beschikt over een groot aantal wandel- en fietsroutes langs de mooiste plekjes van de regio, die in samenwerking met www.visitzuidlimburg.nl zijn ontsloten.
In 2015 werd de toeristische website www.toeristischsimpelveld.nl gelanceerd. Daarnaast heeft een samenwerking tussen de provincie Limburg en diverse Zuid-Limburgse gemeenten geleid tot de website www.viabelgica.nl, die verwijst naar de gelijknamige Romeinse weg en de archeologische overblijfselen langs deze Romeinse heerbaan. Aan deze Romeinse weg zijn eveneens wandel- en fietsroutes gekoppeld. Een ander initiatief is tenslotte de website www.landvankalk.com, een samenwerkingsverband van toeristische en horecagelegenheden op het plateau van Kunradersteen (dat loopt van Aken via Bocholtz tot Voerendaal en het buitengebied van Heerlen). Deze website biedt een overzicht van wandel- en fietsroutes, overnachtingsmogelijkheden, eetgelegenheden en activiteiten in dit gebied.
"
In 2022 stelde de gemeenteraad het "Activiteitenplan Toerisme vast, waarin diverse maatregelen zijn opgenomen om het toerisme en de dagrecreatie in de gemeente te versterken.
De keuze van Simpelveld om in te zetten op toerisme en verblijfsrecreatie is logisch. Toerisme in het Heuvelland genereerde in de afgelopen jaren maar liefst 450 miljoen euro aan inkomsten. Bovendien werd er in de meest toeristische gemeente van het Heuvelland circa 1 miljoen euro aan toeristenbelasting geïnd. De toeristische bestedingen in de gemeente Simpelveld bleven echter achter en bedroegen in 2018 slechts 8,7 miljoen euro, een klein aandeel van de totale toeristische uitgaven in het Heuvelland. Er is daarom nog veel ruimte voor groei en ontwikkeling.

Erfgoed kan een sleutelrol spelen in de verdere ontwikkeling van toerisme. Door erfgoed te ontsluiten en als een "parelsnoer" met elkaar te verbinden, kunnen bestaande toeristische elementen worden versterkt en beter worden geïntegreerd in de centra van beide kernen. Erfgoed draagt bovendien bij aan kwaliteitstoerisme en trekt een hoger segment toeristen aan. Deze doelgroep zoekt verdieping en is geïnteresseerd in natuur, cultuur en betekenisvolle ervaringen. Het waardevolle landschap en het erfgoed spelen hierbij een cruciale rol.In het kader van het beleidsthema “(h)erkennen van erfgoed” zal in samenwerking met de plaatselijke heemkundevereniging “De Bongard” een inventarisatie van erfgoed plaatsvinden. Deze gegevens worden verwerkt op een digitale, geografische erfgoedkaart die zowel voor toeristen als inwoners interessant kan zijn.
Het is wenselijk om deze kaart, samen met de heemkundige vereniging verder aan te vullen met informatie en verhalen over het landschap, monumenten, karakteristieke gebouwen en ander erfgoed. Vervolgens kan dit materiaal worden ontsloten. Traditionele middelen zoals folders en informatieborden zijn een optie, maar de voorkeur gaat uit naar digitale technieken, zoals een interactieve applicatie.
Moderne ‘destination marketing’ richt zich sterk op storytelling. Met gebruik van moderne technologieën kan erfgoedinformatie op een toegankelijke en aantrekkelijke manier tot leven worden gebracht. Via GPS kan een mobiele telefoon informatie geven over een specifieke locatie, bijvoorbeeld in de vorm van tekst, een oude foto, een gesproken verhaal, muziek of zelfs een historisch filmpje. Zo wordt het verleden opnieuw tot leven gebracht in woord en beeld. Deze aanpak maakt het erfgoed niet alleen interessant voor toeristen, maar ook voor een breder publiek.

5.4 Draagvlakvergroting, educatie en erfgoedbeleving voor inwoners

Hoewel de meeste inwoners waarde hechten aan de historische woonomgeving en belangrijke historische gebouwen, is er ook veel erfgoed dat niet als zodanig wordt herkend en als vanzelfsprekend wordt ervaren. Inwoners zijn zich vaak niet bewust van de bijzondere kwaliteiten van dit erfgoed. Het is daarom wenselijk om ook dit “verborgen erfgoed” en de verhalen erachter onder de aandacht te brengen. Dit versterkt het gevoel van gezamenlijke roots en identiteit, waardoor inwoners de waarde van hun omgeving en het bijzondere erfgoed in de gemeente nog meer waarderen en met trots uitdragen. Voor de bewustwording van inwoners kunnen dezelfde instrumenten worden ingezet als voor de toeristische ontsluiting.
Voor het op te stellen omgevingsplan zal al het ruimtelijke erfgoed van Simpelveld worden geïnventariseerd en vastgelegd op een digitale erfgoedkaart. De gegevens van deze kaart kunnen met een app op mobiele telefoons op een laagdrempelige en aantrekkelijke manier tot leven worden gebracht voor inwoners. Ook sociale media zijn bij uitstek geschikt om erfgoed onder de aandacht te brengen. Daarnaast kan erfgoed beleefbaar worden gemaakt door de fysieke ontsluiting ervan, zodat het publiek er toegang toe krijgt, bijvoorbeeld tijdens de Open Monumentendagen.
Het vertellen van het verhaal van een plek en de geschiedenis van de gemeente speelt een belangrijke rol bij het versterken en doorgeven van trots aan de jeugd. In dit kader is het essentieel dat jongeren via onderwijsprojecten in aanraking komen met cultureel erfgoed. De jeugd heeft immers de toekomst. Cultureel erfgoed biedt een rijke bron aan lesmateriaal en sluit goed aan bij het omgevingsonderwijs. Daarom zijn diverse projecten ontwikkeld om de jeugd meer te betrekken bij het erfgoed in hun eigen omgeving.
Een belangrijk uitgangspunt van erfgoededucatie is dat de betekenis van erfgoed daadwerkelijk doordringt tot leerlingen. Dit wordt bereikt door verhalen over het landschap, monumenten en ander erfgoed uit hun omgeving te koppelen aan hun belevingswereld. Ook op het gebied van erfgoededucatie is samenwerking met de heemkundevereniging van Simpelveld wenselijk. De heemkundevereniging en de gemeente zouden in samenwerking met basisscholen projecten kunnen ontwikkelen die bijdragen aan omgevingsonderwijs over cultuurhistorisch erfgoed.

39. Het doorgeven van onze trots aan de jeugd. Jongeren, zoals hier in Sittard, via onderwijsprogramma’s in aanraking gebracht met erfgoed in hun eigen omgeving.

Instrumenten en tijdplan

40. Visualisatie van het toekomstige omgevingsplan van de gemeente Simpelveld waar erfgoed zowel in ruimtelijk als in maat schappelijk opzicht deel van uitmaakt

6. Instrumenten en tijdplan

6.1 Inleiding

Deze Erfgoednota draagt bij aan het bundelen en coördineren van activiteiten. De beleidsvoornemens uit de vorige hoofdstukken zijn hieronder verder uitgewerkt in concrete actiepunten. Hierbij is getracht een integraal en samenhangend geheel van beleidsuitgangspunten en instrumenten te formuleren, passend bij het ambitieniveau en de financiële mogelijkheden van de gemeente. De beleidsuitgangspunten zijn verder uitgewerkt binnen de volgende thema's: (h)erkennen van erfgoed, het verbeteren van de kwaliteit van erfgoed en de beleving van erfgoed.

6.2 (H)erkennen van erfgoed

Interne afstemming binnen de gemeentelijke organisatie

Voordat dit beleidsplan wordt uitgedragen naar inwoners en erfgoedeigenaren, is het noodzakelijk om binnen de gemeentelijke organisatie de neuzen in dezelfde richting te krijgen. Medewerkers in alle geledingen van de organisatie moeten kennisnemen van het erfgoedbeleid, zich bewust worden van de rol en waarde van erfgoed en handelen in de geest van deze beleidsnota.

Actiepunt:

- *Beleidsplan uitrollen en implementeren binnen de gemeentelijke organisatie*

Inventarisatie, selectie en bescherming van erfgoed

Als eerste willen we een allesomvattende inventarisatie en selectie van het ruimtelijk erfgoed uitvoeren. Zoals reeds vermeld, willen we bij dit proces de heemkundevereniging De Bongard betrekken. De heemkundevereniging heeft aangegeven hieraan te willen meewerken.

Op basis van de inventarisatie en selectie willen we het bedreigde erfgoed in kaart brengen. Afhankelijk van de resultaten hiervan willen we, vooruitlopend op de bescherming in het omgevingsplan, mogelijk al bescherming bieden op grond van de Verordening fysieke leefomgeving. Dit zal worden afgestemd met de gemeenteraad. Voor de bescherming van bedreigd erfgoed moet de gemeenteraad immers een gewijzigde verordening vaststellen. De bescherming van het overige erfgoed zal plaatsvinden via het toekomstige omgevingsplan.

Daarvoor moet de selectie uiteindelijk worden uitgewerkt tot een waardenkaart, die kan worden omgezet naar de systematiek (DSO) van het omgevingsplan. De bescherming vindt plaats door in het omgevingsplan een vergunningstelsel op te nemen. In deze beleidsnota zijn per erfgoedcategorie de uitgangspunten voor bescherming aangegeven. Overigens betekent de bescherming van erfgoed niet dat er niets meer mag veranderen aan een beschermd object.

Actiepunten:

- *Bedreigd erfgoed inventariseren en beschermen; hiervoor verordening fysieke leefomgeving wijzigen.*
- *Voor inventarisatie bestaande data op kaart zetten*
- *Inventarisatie van erfgoed samen met historische verenigingen en medewerkers gemeente*
- *Selectie van erfgoed door profesionals*
- *Selectie van het erfgoed beschrijven, waarderen, motiveren en op kaart zetten.*
  Het betreft aardkundige waarden, archeologische waarden, cultuurlandschap, groen- en landschapselementen, historische infrastructuur, historische nederzettingen, historische bebouwing
- *Nadat de erfgoed bescherming is opgenomen in het omgevingsplan zullen er extra mensenuren uit de organisatie nodig zijn om vergunningaanvragen af te handelen.*

Bewustwording en draagvlak creëren bij inwoners en erfgoedeigenaren

Het belangrijkste instrument voor het behoud van erfgoed blijft het creëren van bewustwording en draagvlak bij inwoners en erfgoedeigenaren. Veel erfgoed wordt niet als zodanig herkend en als vanzelfsprekend ervaren. Inwoners zijn zich niet altijd bewust van de bijzondere kwaliteiten van erfgoed. Om bewustwording en draagvlak te vergroten, wordt een communicatieplan opgesteld. Mogelijke communicatie-instrumenten zijn websites, kranten, infobladen, (lokale) omroepen, sociale media en informatiebijeenkomsten.

Actiepunten:

- *Opstellen en implementeren comunicatieplan.*
- *Draagvlak creëren via website, krantenartikelen, infobladen, lokale omroep, sociale media en informatiebijeenkomsten.*

41. een van de spoortunnel bij Bocholtz onderdeel van de spoorlijn Maastricht - Aken

6.3 Het verbeteren van de kwaliteit en duurzaamheid van erfgoed

Maatwerk en mensenwerk

Bewustwording en draagvlak voor erfgoed zijn essentieel voor het behoud ervan. De regelgeving rondom erfgoed is complex en vereist specifieke kennis. Met goede informatie kunnen veel vooroordelen worden weggenomen, maar erfgoedzorg blijft maatwerk en mensenwerk. Om te voorzien in een goede informatievoorziening moet de gemeentelijke website voor dit specifieke thema opnieuw worden ingericht. Daarnaast willen we de richtlijnen en toetsingscriteria herzien, zodat initiatiefnemers in een zo vroeg mogelijk stadium inzicht krijgen in de eisen die aan monumenten en erfgoed worden gesteld en hier tijdig rekening mee kunnen houden.

Het uitgangspunt is dat gemeentelijke medewerkers actief meedenken met initiatiefnemers over de planvorming rondom erfgoed. Zij begeleiden hen bij de complexe regelgeving en subsidiemogelijkheden en geven inzicht in wat wel en niet mogelijk is.

Verder willen we algemene informatieavonden organiseren voor erfgoedeigenaren. Daarmee hopen we in contact te komen met eigenaren en de drempel naar de gemeente te verlagen. We willen tijd nemen voor persoonlijke gesprekken met monument- en erfgoedeigenaren om bewustwording te creëren over details en waarden, voorlichting te geven over onderhoud, restauratie, herbestemming en duurzaamheid, en wederzijds begrip te bevorderen.

Actiepunten:

- *Inrichten van de informatievoorziening op de gemeentelijke website.*
- *Opstellen van richtlijnen en toetscriteria voor wijziging van erfgoed.*
- *Organiseren van informatieavonden voor monumenteneigenaren.*
- *Persoonlijke gesprekken aangaan met initiatiefnemers en monumenteneigenaren om hen de weg te wijzen in de wereld van erfgoed.*
- *Draagvlak creëren via de website, krantenartikelen, infobladen, lokale omroep, sociale media en informatiebijeenkomsten.*

Details en deskundigheid

Om belangrijke details te herkennen, moeten medewerkers voldoende kennis en affiniteit met erfgoed ontwikkelen. Waar nodig zal hiervoor een opleidingstraject of cursusaanbod worden ingezet. Daarnaast willen we een achtervang of vraagbaak inrichten, zodat medewerkers met specifieke vragen kunnen terugvallen op deskundige ondersteuning.

Wij willen snel en adequaat reageren op aanvragen voor omgevingsvergunningen met betrekking tot erfgoed. Vanwege de bescherming van erfgoed via het omgevingsplan zullen de vergunningprocedures worden aangepast. Daarnaast willen we toetsingsprotocollen en checklists ontwikkelen en de intake van aanvragen verbeteren, met extra aandacht voor de volledigheid van de ingediende informatie, vooral met betrekking tot relevante details van te wijzigen onderdelen. Details zijn immers cruciaal voor het behoud van erfgoed.

Om inzicht te krijgen in de specifieke details van erfgoed, wordt bij ingrijpende veranderingen (bouwhistorisch) onderzoek volgens de URL 2007 "Bouwhistorisch onderzoek met waardestelling" verplicht gesteld als onderlegger voor de planvorming. Bij kleinere projecten moeten gemeentelijke medewerkers tijdens een locatiebezoek kunnen beoordelen welke onderdelen van waarde zijn. In dergelijke gevallen kan een onderzoek achterwege blijven.

Tot slot is het belangrijk dat er afstemming plaatsvindt tussen de planvorming en uitvoering. Om alle neuzen in dezelfde richting te krijgen, vindt vóór de uitvoering een afstemmingsoverleg plaats tussen de gemeente (plantoetser en toezichthouder), de initiatiefnemer en de uitvoerende partij. Hierbij worden belangrijke details en controle- en overlegmomenten besproken.

Actiepunten:

- *Het opleiden van medewerkers zodat er voldoende erfgoedkennis binnen de organisatie aanwezig is.*
- *Inrichten van een achtervang/vraagbaak, zodat medewerkers (zeker in het begin) met specifieke vragen kunnen terugvallen op deskundige ondersteuning.*
- *Inrichten van de vergunningprocedure voor erfgoed met standaardbrieven.*
- *Ontwikkelen van checklists voor ontvankelijkheid (vooral details) en het toetsen van aanvragen.*
- *Bij grotere plannen altijd bouwhistorisch onderzoek volgens URL 2007 vragen.*
- *Voorafgaand aan de uitvoering vindt een afstemmingsoverleg plaats tussen plantoetser, handhaver, initiatiefnemer en de uitvoerende partij.*
- *Bij controle en handhaving prioriteit geven aan erfgoed.*

Uitvoeringsplanning Erfgoedbeleid	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
(h)erkennen van erfgoed							
Interne afstemming							
Beleidsplan uitrollen en implementeren binnen de gemeentelijke organisatie	i	s	s	s	s	s	s
Inventarisatie, slectie en bescherming							
Bedreigd erfgoed inventariseren en beschermen; hiervoor verordening fysieke leef-omgeving aanpassen	i						
Voor inventarsatie bestaande data op kaart zetten	i	i					
Inventarisatie van erfgoed samen met historische verenigingen en medewerkers gemeente		i	i	i			
Selectie erfgoed door professionals		i	i	i			
De selectie van het erfgoed beschrijven, waarderen onderbouwen en op kaart zetten					i	i	i
Updaten archeologische kaarten t.b.v. omgevingsplan						i	
Aardkundige waarden					i		
Bestaande gegevens bomen en landschapselementen op kaart zetten en controleren	i	i			i		
Cultuurlandschap waarderen en op kaart zetten					i		
Historische infrastructuur waarderen en op kaart zetten					i		
Historische nederzettngen waarderen en op kaart zetten							i
Gebouwd erfgoed op kaart zetten, motiveren met redengevende omschrijvingen			i	i			
Klein erfgoed kruisen, kapellen, bakhuisjes etc.		i					
Aangeven panden met bouwhistorische verwachting				i			
Extra aanvragen							
Extra vergunningaanvragen t.g.v. bescherming erfgoed in omgevingsplan							s
Extra overleg bouwhistorisch waardevolle onderdelen in interieur							s
Bewustwording en draagvlak creëren bij inwoners en eigenaren erfgoed							
Communicatieplan opstellen en uitvoeren	i	s	s	s	s	s	s
Algemene informatie op website	i	s	s	s	s	s	s
Verbeteren kwaliteit en duurzaamheid van erfgoed							
Maatwerk en mensenwerk							
Inrichten van informatievoorziening en loketfunctie	i	s	s	s	s	s	s
Het bijstellen en communicatie van richtlijnen en toetsingscriteria erfgoed	i	i		s		s	
Informatiebijeenkomsten voor monumenteneigenaren			i		i		i
Maatwerk en mensenwerk: persoonlijke gesprekken met eigenaren/initiatiefnemers			s	s	s	s	s
Details en deskundigheid							
Opleiding medewerkers	i	i	s	s	s	s	s
Verbeteren en inrichten van het proces van vergunningverlening voor monumenten, archeologie en groen- en landschapselementen		i					
Archeologische deskundigheid inschakelen voor beoordeling onderzoeken	s	s	s	s	s	s	s
Bouwhistorisch onderzoek grote plannen rijksmonumenten			s	s	s	s	s
Initiatiefnemers ondersteunen bij planvoorbereiding				s	s	s	s
Afstemmingsoverleg gemeente (plantoetser en toezichthouder) met initiatiefnemer en uitvoerende partij voor en tijdens de uitvoering		s	s	s	s	s	s
Prioriteit geven aan handhaving erfgoed		s	s	s	s	s	s
Proactieve rol gemeente							
Inventariseren van monumenten en erfgoed met restauratieachterstand en leegstand		i	i	s	s	s	s
Overleg met eigenaren omtrent initiëren restauraties en herbestemmingen						s	s
Stimuleren							
Opstellen subsidieregeling		i					
Inrichten in regelen subsidiestelsel met standaardbrieven etc		i					
Subisidie verstrekken voor waardevolle panden, klein erfgoed, onrendabele rijksmonumenten en evt groen en landschapselementen		s	s	s	s	s	s
Ruimere herbestemming voor waardevolle gemeentelijke panden en rijksmonumenten mogelijk maken waaruit restauratie en onderhoud van panden kan worden gefinancierd. Er wordt bij het opstellen van het omgevingsplan gekeken welke panden hiervoor in aanmerking komen.			s	s	s	s	s
Bij grootschalige restauratie van waardevolle gemeentelijke panden overwegen om deze aan te wijzen tot gemeentelijk monument waardoor provinciale subsidie kan worden verkregen.		s	s	s	s	s	s
Verduurzaming landschappelijk erfgoed							
Reconstructie van landschap volgens historische principes kan wateroverlast en erosie tegen gaan (klimaatadaptie)		s	s	s	s	s	s
Inzicht krijgen in de groen- en landschapselementen die verloren zijn gegaan en stimuleren van terugbrengen, versterken en onderhoud aan groen- en landschapselementen, waarbij zoveel mogelijk een beroep zal worden gedaan op regeling van de Provincie en Natuurlijk Limburg en de gemeente waar nodig bij-	i	s	s	s	s	s	s
uitdragen en beleefbaar maken cultuurhistorisch erfgoed							
Verbeteren van de fysieke beleving van historische gebieden voor inwoners en toeristen.		s	s	s	s	s	s
Versterken toerisme: bij herbestemming oog voor toeristische functies zoals B&B en horeca		s	s	s	s	s	s
In samenwerking met heemkundige vereniging ontsluiten van erfgoed en de verhalen van via een website voor inwoners (draagvlak en bewustwording) en toeristen Hiervoor wordt een laagdrempelige mobiele app ontwikkeld						i	s
In samenwerking met heemkundige vereniging educatieprojecten op te zetten voor basisscholen om onze trots aan de jeugd door te geven						i	s

42. Tabel met de planning van de uitvoering

Pro-actieve rol gemeente
De gemeente wil de kwaliteit van erfgoed verbeteren door een lijst op te stellen van monumenten en erfgoedlocaties met restauratieachterstand en leegstand. Dit kan worden vastgesteld op basis van bestaande gegevens, inventarisaties en het verzenden van een enquête naar eigenaren.
Er wordt structureel tijd gereserveerd om periodiek en gefaseerd monumenten en hun eigenaren te bezoeken. De prioriteit ligt bij monumenten met restauratieachterstand en leegstand. De gemeente wil eigenaren van deze panden proactief benaderen en in gesprek gaan over de mogelijkheden voor restauratie en herbestemming.
Om de herbestemming van erfgoed en monumenten te bevorderen, zal de gemeente ruimhartiger omgaan met bestemmingswijzigingen. In samenwerking met de eigenaar wordt gezocht naar planologisch aanvaardbare en economisch rendabele herbestemmingen van erfgoed.
Actiepunten:
- *Het inventariseren van monumenten en erfgoed met restauratieachterstand en leegstand.*
- *Het voeren van overleg met eigenaren van bedreigd erfgoed om restauratie en herbestemming te initiëren.*

Stimuleren
In sommige gevallen kan het wenselijk zijn om, met subsidie voor bepaalde categorieën erfgoed, bij te dragen aan de instandhouding van dit erfgoed. Het betreft met name klein en onrendabel erfgoed dat zichzelf niet kan bedruipen. Wij streven echter naar een dynamische subsidieregeling. Daarbij wordt allereerst gekeken naar andere beschikbare mogelijkheden en wordt alleen financiële ondersteuning geboden wanneer dit absoluut noodzakelijk is.
Actiepunten:
- *Om eigenaren van erfgoed te stimuleren goed onderhoud te plegen, zal er een dynamische subsidieregeling in het leven worden geroepen.*
- *Om herbestemming van leegstaande of onrendabele monumenten te bevorderen, zal de gemeente ruimhartiger met bestemmingsplanwijzigingen omgaan.*
- *Bij grootschalige restauratie van waardevolle panden wordt overwogen om deze aan te wijzen als gemeentelijk monument, zodat hiervoor subsidie van de provincie kan worden verkregen.*
- *Inzicht krijgen in de groen- en landschapselementen die verloren zijn gegaan en het stimuleren van het terugbrengen, versterken en onderhouden van groen- en landschapselementen, waarbij zoveel mogelijk een beroep zal worden gedaan op regelingen van de Provincie.*

6.4 De beleving van erfgoed
de fysieke beleving van historische gebieden en benutten van erfgoed
Het beter beleefbaar maken van erfgoed kan fysiek worden bereikt door bij de herinrichting van historische dorpskernen en gehuchten een passende bestrating, groenaanleg en straatmeubilair toe te passen. De kosten hiervoor kunnen worden gedekt uit de projectbudgetten van herinrichtingsprojecten. Vaak kan met een beperkte extra investering een aanzienlijk resultaat worden behaald.
Het fysiek versterken en beleefbaar maken van erfgoed hoeft zich niet te beperken tot de bebouwde omgeving, maar geldt ook voor landschappelijke elementen. Het terugbrengen van landschapselementen zal in overleg en samenwerking met onze agrariërs vorm worden gegeven. Hiervoor zullen we proberen om budgetten van het Rijk en de provincie te verwerven. Met bovenstaande ingrepen wordt de aantrekkelijkheid van de gemeente en de toeristische potenties versterkt. Dit kan ook worden bereikt door herbestemming van karakteristieke bebouwing tot B&B's en andere toeristische functies.
Actiepunten:
- *Het verbeteren van de fysieke beleving van historisch waardevolle gebieden door herinrichting te baseren op het verleden.*
- *Het versterken en onderhouden van landschapselementen, en het inventariseren van monumenten en erfgoed met restauratieachterstand en leegstand.*
- *Het voeren van overleg met eigenaren van bedreigd erfgoed om restauratie en herbestemming te initiëren.*
- *Het versterken van toerisme door bij herbestemming oog te hebben voor toeristische functies zoals B&B's en andere toeristische functies.*

erfgoedkaart voor toeristisch beleid en (Mobiele) erfgoedapplicatie
De digitale erfgoedkaart, ontwikkeld in samenwerking met historische verenigingen, dient als basis voor de toeristische ontsluiting van erfgoed. Dit kan zowel op traditionele wijze – door informatieborden, schildjes, folders en boeken – als met moderne middelen, zoals een interactieve applicatie voor mobiele telefoons. Samen met partners zoals de VVV wordt onderzocht hoe de informatie op de kaart optimaal kan worden ingezet binnen het toeristisch beleid. Om erfgoed laagdrempelig te ontsluiten, ontwikkelen we een app die zowel via internet als op mobiele telefoons toegankelijk is. Met behulp van GPS geeft de mobiele telefoon informatie over de betreffende locatie. De basisinformatie van de erfgoedkaart wordt in samenwerking met de heemkundevereniging De Bongard verder verrijkt met relevante content, zoals korte teksten, oude foto's, gesproken verhalen, muziek of zelfs korte historische filmpjes (maximaal anderhalve minuut). Een virtuele verhalenverteller leidt geïnteresseerden als het ware door de gemeente Simpelveld. De mobiele app draagt bij aan de (h)erkenning van erfgoed en kan worden ingezet om bewustwording en draagvlak bij inwoners en erfgoedeigenaren te vergroten. Het doel is om erfgoed op een aantrekkelijke en beeldende manier tot leven te brengen. Dit maakt erfgoed interessant voor toeristen en een breder publiek. Dit sluit aan bij het Activiteitenplan Toerisme en Recreatie, dat tot doel heeft de toeristische potentie van de gemeente Simpelveld te versterken. Erfgoed speelt een belangrijke rol bij het benutten van deze toeristische mogelijkheden.
Actiepunten:
- *Het gebruik van de inventarisatie van erfgoed als onderlegger voor toeristisch beleid en het creëren van draagvlak bij inwoners.*
- *De gegevens zullen op termijn worden ontsloten via een laagdrempelige mobiele app, die ook jongeren aanspreekt.*

Erfgoededucatie
Het overbrengen van de geschiedenis en identiteit van de gemeente is essentieel voor het versterken van trots en verbondenheid bij jongeren. Daarom willen wij hen via onderwijsprojecten actief in contact brengen met cultureel erfgoed. Erfgoededucatie moet aansluiten bij de belevingswereld van jongeren. Dit kan door het verhaal van het landschap, de monumenten en ander erfgoed uit hun directe omgeving te vertellen op een manier die hen aanspreekt. Hierbij streven we naar samenwerking met basisscholen en heemkundevereniging De Bongard.
Actiepunt:
- *Gebruik van de inventarisatie van erfgoed als onderlegger voor educatie en in samenwerking met de heemkundevereniging projecten opzetten voor basisscholen om onze trots aan de jeugd door te geven.*

6.5 Tijdplan en middelen
Wij willen in de periode 2025–2031 uitvoering geven aan het erfgoedbeleid. In de tabel op de vorige pagina is een tijdsplanning opgenomen met de verschillende actiepunten.

Om het omgevingsplan succesvol van start te laten gaan, is extra inzet noodzakelijk, met name voor het programmadeel (h)erkennen van erfgoed. Om de ambities uit het erfgoedbeleid te realiseren, zijn gemiddeld circa 750 ambtelijke uren per jaar nodig. Deze werkzaamheden kunnen binnen de bestaande formatie worden opgevangen en zullen in de reguliere taken worden opgenomen.
Daarnaast dient de gemeenteraad budget beschikbaar te stellen voor inventarisaties en selecties van erfgoed, evenals de integratie van erfgoed in het omgevingsplan. Voor 2025 en de (ravijn)jaren 2026 t/m 2028 (ravijnjaren) is hiervoor jaarlijks gemiddeld € 22.500 benodigd. In de periode 2029–2031 is jaarlijks gemiddeld € 50.000 nodig.

Vanaf 2032 is er voor wat betreft het erfgoed sprake van een beheersfase. Hiervoor zal jaarlijks een budget van € 30.000 wordt geraamd. Deze beheerskosten zijn echter niet in de financiering meegenomen omdat het erfgoedbeleid zich (vanwege het omgevingsplan dat op 1 januari 2032 klaar moet zijn) richt op de periode 2025-2031.

bronvermeldingen

43 schildje dat de karakteristieke bebouwing van Simpelveld kenmerkt

8.1 afbeeldingen

Buro4	2, 3, 5, 6, 8, 12 t/m 23, 30,35 t/m 36, 40 t/m 43
Casamudo	38
De Domijnen, Sittard	39
Gemeente Simpelveld	9, 10, 11,32
Gemeente Amsterdam en Maastricht	34
Nationaal Georegister	1
Onbekend	31
Rijksdienst voor het cultureel erfgoed	27 t/m 29
Rijks Museum voor Oudheden	7
Stichting ERM	26
Stichting Kruisen en Kapellen	24
Visit Zuid-Limburg	4, 37
Wikipedia	25

8.2 literatuur

Haartsen , A.	Ontgonnen verleden, Regiobeschrijving Zuid-Limburg, Ede, 2009
Hartmann dr. J.L.H.	De reconstructie van het Middeleeuws Landschap, Maastricht,1989.
Hilligers, H.P.M.	Heerdgang in Zuid-Limburg, proefschrift, Rijks Universiteit Limburg, Maastricht, 1993
Renes, J	De geschiedenis van het Zuidlimburgse cultuurlandschap, Assen, 1988.
Rijksdienst voor het cultureel erfgoed	Atlas van het landschappelijke groen erfgoed Diverse artikelen duurzame monumentenzorg MIP Gemeentebeschrijving Simpelveld
Stenvert R. e.a.	Monumenten in Nederland, Limburg, Zwolle, 2003
Wersch, H. van	Simpelveld in oude ansichten, Zaltbommel., 1971

8.3 overige bronnen

Gemeente Simpelveld	Diversen beleidsnota's en strategische visies
Diverse websites	www.cultureelerfgoed.nl www.stichtingerm.nl www.simpelveld.nl www.verduurzamingsrichtlijnen.nl www.visitzuidlimburg.nl

gemeente
Simpelveld